

УДК 821.161.2“18/19”–6.09І.Франко;В.Шухевич

ЛИСТИ ВОЛОДИМИРА ШУХЕВИЧА ДО ІВАНА ФРАНКА

Яким ГОРАК

*Львівський літературно-меморіальний музей І.Франка,
вул. Івана Франка, 150–152, 79011 Львів, Україна*

Публікація присвячена Володимирі Шухевичу – чільному українському етнографові, громадському діячеві, одному з представників відомої в Західній Україні родини.

У хронологічному викладі розглянуто взаємини між Володимиром Шухевичем та Іваном Франком в різних ділянках культурно-наукового життя Галичини другої половини XIX – початку XX ст.: довкола співпраці в “Академічному братстві”, в Науковому Товаристві ім. Шевченка і у виданні журналу “Нове зеркало”. Проаналізовано також їхню полеміку довкола проблем українського театру в Галичині.

Для публікації вперше запропоновано листи В. Шухевича до І. Франка, які збереглися у фонді І. Франка в Інституті літератури ім. Т. Шевченка НАН України.

Ключові слова: В. Шухевич, “Нове зеркало”, Наукове товариство імені Т. Шевченка, Гуцульщина, фольклор, статистично-етнографічний кружок.

Володимир Осипович Шухевич (1849–1915) належить до когорти тих визначних галицьких учених XIX ст., діяльність яких вражає масштабом і різносторонністю. Його п’ятитомне етнографічне дослідження “Гуцульщина” донині не втратило наукової вартості; він був редактором друкованих видань педагогічного характеру (“Учитель”, “Дзвінок”), дійсним членом НТШ, співзасновником хорového товариства “Боян”, довголітнім головою товариства “Руська Бесіда” та Музичного Товариства імені М. Лисенка, одним з ініціаторів і сподвижників заснування Національного музею у Львові. Те, що він доводився дідом головнокомандувачеві УПА генералу Романові Шухевичу, зробило його для радянської системи “буржуазним націоналістом”, і це перекрило всі можливості для дослідження його життя і спадщини. Дослідження багатогранної діяльності вченого почалося тільки за часів незалежності України: цьому частково сприяло опублікування хаотичної щодо викладу, і неповної щодо фактичного матеріалу книжки Петра Арсенича “Володимир Шухевич (1849–1915): життя і культурно-громадська та етнографічна діяльність”, перевидання монументальної праці В. Шухевича “Гуцульщина”, переклад українською мовою та публікація М. Морозом Франкової рецензії на “Гуцульщину” В. Шухевича.

Контакти Володимира Шухевича з Іваном Франком ніколи не були предметом спеціального дослідження, а листування не публікувалося. Частково деякі факти їхніх взаємин висвітлені у згаданій монографії П. Арсенича. У більшості досліджень, де розглядаються детальніше факти діяльності Івана Франка, які пов’язували його з В. Шухевичем, ім’я останнього згадували хіба принагідно, а частіше не згадували зовсім. Не давало можливості досягнути їх

співпрацю і п'ятдесяти томове академічне зібрання творів І. Франка, за межами якого залишилися його статті з оцінкою праць, діяльності В. Шухевича (“Дещо про нашу пресу”, рецензія на “Гуцульщину”, “Огляд праць над етнографією в Галичині в XIX ст.”, дописи в “Літературно-Науковому Вістнику”, в “Ділі”) та листи до Володимира Шухевича, згадки про написання яких постійно трапляються в епістолярії І. Франка до інших кореспондентів.

З дванадцяти дітей подружжя Осипа та Анни Шухевичів [5, с.185–199; 1, с.4–5, с.70–79] Іван Франко знав трьох: священника у Тишківцях Зенона, етнографа Володимира та львівського адвоката Миколу. З Володимиром він познайомився, очевидно, в “Академічному братстві”, членом якого став, поступивши у Львівський університет. Знайомство могло відбутися ще наприкінці 70-х років, але зафіксовані початки їхніх взаємин відносяться до початку 80-х років.

З ініціативи Володимира та Зенона Іван Франко приступив до упорядкування та підготовки до друку творчої спадщини Осипа Шухевича – випускника Львівської духовної семінарії, ровесника “Руської Трійці”, М. Устияновича та А. Могильницького. Робота над рукописами О. Шухевича тривала протягом 1882 р., про що свідчить лист І. Франка до Е. Енгеля з листопада цього року, а в листі до І. Белея з грудня письменник повідомляв: “Шухевичева робота готова буде ще сього тижня. Ще маю всього-навсього 48 строф “Заклятої рожі”. “Додаток” готов. Пришлю все разом” [23, с.344]. Це була перша редакторська праця Івана Франка. До видання, яке побачило світ у Львові 1883 р. під назвою “Переводи і наслідування Осипа Шухевича” увійшли переклади “Пісні про хліборобство” Вергілія, частина його ж “Буколік” під назвою “Тітір і Палюмон”, повний переклад поеми Е.Ф. Шульце “Заклята рожка”, уривок з легенди Й.Г. Гердера “Хоробрый воїн” та вільний переспів поеми Вальтера Скотта “Подорожний”. До книги І. Франко долучив свій переклад поеми Вергілія “Moretum” під назвою “Грамотика”. До всієї книги упорядник видання написав передмову, де вмістив біографію О. Шухевича “за запискою о.Зенона Шухевича”, і дав таку оцінку опублікованим творам: “Переводи і наслідування о. Осипа Шухевича цікаві для нас раз яко збагачення нашої вбогої переводної літератури, тим особливо, що він зважився хоч і в свобіднім перекладі присвоїти нашій літературі велику Вергілієву “Пісню про хліборобство”; далі цікаві ті переводи й тим, що вони дуже корисно свідчать о тім, як пильно переводчик прислухувався мові народній, як обширним скарбом тої мови він владав, з якою докладністю він в писанні копіював усі звуки народної мови, незважаючи ні на який традиційний правопис. [...] Праці покійного О. Шухевича свідчать й о тім, на які широкі розміри задумували наші патріоти з доби нашого народного відродження працю около здвигнення нашої словесності, як сміло, а zarazом совісно приступали вони до діла” [29, с.254]. Окремі вступні статті у виданні упорядник додав до перекладів текстів Вергілія (“Про життя і твори Вергілія”) та Е. Ф. Шульце (“Замітка про життя і письма Ернста Ф. Шульце”).

З другої половини жовтня 1883 р. при “Академічному братстві” створився “Етнографічно-статистичний кружок”, у якому співпрацювали І.Франко (як член-кореспондент) і В. Шухевич (як член виділу, касир). М. Мороз робить безпідставний висновок, що жодне з імен цього гуртка “не залишилося на сторінках україн-

ської фольклористики та етнографії, окрім І. Колесси, який був кореспондентом гуртка і підтримував зв'язки з І. Франком" [13, с.45]. У "Ділі" повідомлялося про заснування кружка: "До виділу гуртка вибрано: головою п. Ярему, секретарем п. Кулачковського, касієром п. Шухевича, а заступниками п. Березинського і Струсевича. З прийнятого опісля регуляміну кружка винимаємо слідуєчі точки: Ціль кружка етнографічно-статистичного єсть познавати житє і світогляд руського народа, познавати его стан економічний і духовий. До тої ціли ведуть статистика і етнографія. Кружок ставить собі задачею: 1) збирати материяли чи то печатані доси, чи й рукописні, відносячіся до етнографії і статистики руського народа; 2) при помочі відчитів і студій знакомитися с метою і предметом тих наук, щоб нагромаджені материяли могли бути в працях кружка науково використані; 3) висилати в певні чи то під взглядом економічним, чи під взглядом етнографічним цікаві сторони нашого краю спеціальні експедиції, а також уряджувати екскурсії с широким планом до живого знакомлення с народом в ріжних сторонах нашого краю. [...] По уконституюваню виділу і прийнятю регуляміну вислухали зібрані товариші відчиту члена кореспондента п. І[вана] Ф[ранка] п[ід] заг[оловком] "Статистика яко метода і яко наука"; ціль того відчиту, котрий з часом буде напечатаний, була – познакомити членів кружка с метою і предметом статистики, у нас доси мало популярної і навіть занедбаной. Дальше ухвалено відбувати щонеділі засідання кружка, получені з відчитами і науковими дискусіями, а також взяти ініціятиву до видання всіх творів незабутнього нашого критика і економіста Володимира Навроцького. До праці над збиранем і упорядкованьем тих творів, як також позоставших по нім рукописей і кореспонденцій додано до помочі виділові кружка також членів кореспондентів пп. Василя Нагірного і Івана Франка" [7, с.3]. Як засвідчує цитована замітка, І. Франко хоч був сторонньою для кружка особою, однак брав активну участь у всіх сферах його діяльності. Так, ще того ж 1883 р. кружок обрав І. Франка редактором майбутнього видання творів В. Навроцького [т.36, с.138–150]. І.Франко виконав величезну роботу, збираючи рукописи творів економіста по різних містах Галичини, готуючи й доводячи їх до друку 1885 р. окремим виданням. На засіданнях кружка він постійно виступає з відчитами, черпаючи матеріал для них з архіву Івана Федоровича у с. Вікно на Тернопільщині, який опрацьовує в той час. Як повідомляє "Діло", на засіданні кружка 20 листопада 1883 р. "одчитав чл[ен] Ф[ранко] уступ з своєї обширнішої праці п[ід] з[аголовком] "Критичний огляд подій 1846 р., особливо в всхідній Галичині". Одчит тривав дві години і зацікавив численно зібраних членів, котрі з великою увагою слідили за трагікомічними подіями, котрих обширний образ розвинув преленгат" [15, с.3]. Наступного, 1884 р., І. Франко виступає в кружку з рефератами на теми: "Сунд і Упасунд, уступ з епопеї Магабгарата в прирівняню до руських казок", "Про знесення панщини в Галичині", "Про загадки народні", "Про жіночу неволю в піснях народних" [20, с.1–2]. Разом з Володимиром Шухевичем І. Франко допомагає і гурткові, і "Академічному Братству" матеріально – дарує книжки для братської бібліотеки: у "Справоздані з діяльності Виділу "Академічного Братства" в р. 1884" вміщено подяку І. Франку та В. Шухевичеві за подаровані до

бібліотеки книжки, а крім того – подяку І. Франку та М. Павликові за допомогу у виданні творів Навроцького [18, с.2].

Одним із завдань, поставлених перед “Академічним братством” загалом та “Етнографічно-статистичним кружком” зокрема, була організація етнографічних експедицій та артистичних прогулянок. Таких мандрівок за історію братства відбулося чотири, і в одній з них (другій), яка тривала від 27 липня по 20 серпня, 1884 р. брав участь Іван Франко. Він же вів і поетичний літопис (щоденник) цієї мандрівки, виданий того ж 1884 р. окремою книжечкою під назвою “В дорогу!”. І. Франкові належить також частина публіцистичних дописів під заголовком “Вандрівка рускої молодежи” у газеті “Діло” [3]. За інформацією з цих дописів, під час мандрівки І. Франко як член “Етнографічно-статистичного кружка” виступив з рефератами на теми: “Про початки нашого національного відродження за часів австрійського пановання аж до 1848 р.”, “Дума про те, як гетьман козацький Самійло Кішка втік з турецької неволі”, “О початку і знесенню панщини на руській землі”. Учасником цієї мандрівки разом з І. Франком був брат Володимира, Микола Шухевич, який залишив підпис на звороті ілюстрованої обкладинки книжечки “В дорогу!” Ця книжечка з автографами, як відомо, зберігається у фондах Літературно-меморіального музею Івана Франка у Львові. З Володимиром Шухевичем І.Франко планував зустрітися під час мандрівки у Станіславові, де 5 серпня 1884 р. відбувся загальний збір “Руського педагогічного товариства”, в роботі якого В. Шухевич як член Виділу товариства брав участь. Однак зустріч не відбулася. Справа в тому, що протягом 4–7 серпня у Станіславові перебував Олександр Кониський, для зустрічі з яким І.Франко покинув у Калуші мандрівників і прибув до Станіславова. З О. Кониським І. Франко побував у Дзвонковських, а оскільки київський гість мав намір оглянути життя галицьких сіл, І. Франко супроводжував його у поїзді до Яворова, де вони гостювали у родині Окуневських. В. Шухевич теж був особисто знайомий з О. Кониським, але, очевидно, настільки був зайнятий роботою на зборі Педагогічного товариства, що з Франком не зустрівся.

Одним з рішень загального збору Педагогічного товариства було нагромадження бібліотеки педагогічної літератури і видання книжок такого ж змісту. “На внесенє члена виділу проф. Шухевича поставлено утворити бібліотеку товариства переважно з книжок содержания педагогічного. В тій цілі розіслано запрошенє до ріжних людей і товариств, щоб зволили товариству надсилати деякі книжки. На се запрошенє надходять ріжні книжки і бібліотека поволи заповняєся. Той же член вніс, щоби виділ приготовив виданє ілюстрованих книжочок для дітей. Вибрано отже й матеріал і постановлено печатати у Берліні у Енгеля книжочки двоякого рода: для дітей, що не ходять до школи і для початкуючих в науці” [8, с.1], – інформувало “Діло”. Як ініціатор такого видання, В. Шухевич роздобував ілюстрації, малюнки, кліше до цих книжечок, а з ідеєю віршованих підписів до них звернувся по допомогу до І. Франка. Кілька листів В. Шухевича до І. Франка з 1884 р. (№ 4, 18) висвітлюють їхню співпрацю у цій справі. Завдяки старанням В. Шухевича щодо видання дитячих книжечок, під шрифтом Педагогічного товариства вийшли такі книжки: “Малий звіринець”, “Звірята домові” (2 книжки), “Гостинець для чемних дітей” (повторена другим

виданням в 1885 р.). Ці видання І. Франко відзначив у “Нарисі історії українсько-руської літератури до 1890 р.” [27, с.448–449].

До 1884 р. належить співпраця Івана Франка та Володимира Шухевича у редакції гумористичного часопису “Зеркало” (1882 р. часопис почав видавати Корнило Устиянович). Пізніше, у “Нарисі історії українсько-руської літератури до 1890 р.” І. Франко згадував: “Се письмо, розпочате 1882 р., перейшло протягом 80-х літ чотири фази розвою. В роках 1882–83 його провадив Корнило Устиянович, що майже сам достарчав до кожного номера ілюстрацій та гумористично-сатиричних заміток. Між співробітниками були В. Масляк, В. Коцовський і я. З важніших віршованих творів першого річника зазначу Коцовського “Клеветника” і мою сатиру “Воронізація”. В другім річнику зазначу вірш Коцовського “Ми такой прості чорні хлопці” та мій вірш на смерть Володимира Навроцького. В половині 1883 р. Устиянович перестав видавати “Зеркало”, а від першого липня почало під його ж редакцією виходити “Нове Зеркало” в зміненим форматі; по шести числах “Нового Зеркала” задля виїзду Устияновича зі Львова редакцію обняв Василь Нагірний, який підписував шість номерів 1883 і дев’ять номерів 1884 р.; решту до кінця того року як відповідальний редактор підписував др. Кость Левицький, а в р. 1885 весь рік за редакцію відповідав Євген Олесницький. [...] Протягом 1884 р. я, крім інших віршованих та прозових причинків, провадив у “Новім Зеркалі” віршовану гумористично-сатиричну “Сучасну літопись” [27, с.444–445]. Частина пропонованих у цій публікації листів В. Шухевича до І.Франка, датована 1884 р. (№ 10, 12, 13, 14, 17), найповніше розкриває механізм підготовки номерів “Нового Зеркала” і створення “Сучасної літописі”. Листи показують, що матеріал до номерів збирався дуже поволі, і часто його не вистарчало на обсяг номера. Певною мірою використовуючи поетичний талант І. Франка, В. Шухевич постійно впрошує його надсилати нові матеріали для заповнення згаданих номерів. Основну частину цих листів становить перелік мотивів для сатир – окремих яскравих подій (чи особистостей) політичного, культурно-громадського життя, які здебільшого черпали з матеріалів газет “Діло”, “Слово”, “Новий пролом” та інших. Чотирирядкові афористичні вірші з цих мотивів розміщувалися у вигляді поетичного щоденника за датами календаря, і це становило “Сучасну літопись”. Крім літопису, І. Франко опублікував у “Новому Зеркалі” різного гатунку пародії, посвяти в альбом, епіграми на державних і церковних достойників, а також серію поезій про Швинделеса Пархенбліта, який був одним з постійних символічних сатиричних героїв часопису. Дискусійною є художня вартість тих поезій. Очевидно, що І. Франко розмінював свій поетичний талант на речі, недостойні і не варті цього таланту. Може, саме з тих міркувань не всі поезії були передруковані у п’ятдесятитомовому виданні творів письменника. Нинішньому читачеві, незорієнтованому у подіях політичного життя того часу, навіть незрозумілий буде гумор тих поезій, написаних “на злобу дня”. Але, як свідчать листи, вони мали успіх серед тогочасних читачів: “Без Вашої помочі ніяк. “Сучасна літопись” сталась такою конечністю в “Зеркалі” і так за нею люде шукают, що без неї і “Зеркало” ніц не варте”, – зізнавався В. Шухевич І. Франкові в одному з листів.

У другій половині 80-х років не знайдено жодних слідів співпраці І. Франка та В. Шухевича. Поїздка до Києва, знайомство з О. Хоружинською, справа з одруженням – усе це для І. Франка було сповнене нових знайомств, горизонтів для творчої праці. Для В. Шухевича – це роки плідної експедиційно-етнографічної праці у Яворові на Станіславщині (де він збирав матеріали про гуцульські промисли, звичаї), організації етнографічних виставок. Коли, незадовго до одруження в 1886 р., І. Франко шукав для майбутньої власної сім'ї помешкання у Львові, мало він не оселився у сусідстві побіля Шухевичів. Про це свідчить один з відомих листів І. Франка до майбутньої дружини від 6 квітня 1886 р., де водночас подано дуже лаконічну і промовисту характеристику В. Шухевичеві: “Жити нам в сусідстві Шухевичів трудно буде: вони, як Ви бачили, далеко від центру города, в місці неavigднім, на взгір'ю, куди мені було б дуже тяжко ходити. І заходити до них часто не можна: дітей багато, хлопоти всякі і пр. Звісно, коли можна буде, то й заходитимем. Та, впрочім, Шухевич, хоч і один з краших старших народовців, але все таки чоловік дуже малої освіти; чоловік він більш діловий і по тій часті у нього можна добути всякі інформації” [24, с.54].

З 1890 р. почав виходити у світ журнал “Дзвінок”. Поява цього журналу була реалізацією давньої мрії Володимира Шухевича видавати україномовний журнал для дітей та молоді, сприяючи їх всебічному духовному розвитку. Першим редактором журналу був Олександр Барвінський, але з 1891 р. протягом чотирьох років редагував видання Володимир Шухевич. Йому вдалося залучити до співпраці багатьох визнаних письменників, особливо з Наддніпрянщини, серед яких: Олена Пчілка, Леся Українка, Дніпрова Чайка, М. Коцюбинський, Б. Грінченко, О. Кониський, І. Нечуй-Левицький, Л. Глібов. З галицьких авторів до співпраці був залучений Іван Франко, який у першому ж річнику опублікував віршовану казку “Лис Микита”. Ця публікація першої редакції твору, що складалася з 9-ти пісень, була ілюстрована малюнками Теофіла Копистинського, який деякий час працював оформлювачем журналу. До речі, у франкознавчій літературі історію Франкового задуму цієї казки найчастіше документують відомим листом до М. Драгоманова з 1 березня 1889 р., де І.Франко пише, що “Одіссея” і “Reineke Fuchs” – се, по-моєму, дві речі, котрі у нас треба гарно перевести (сього останнього можна б потрохи й підлити антишляхетським та антипопівським соусом) і пустити в публіку” [24, с.201]. Але в одному з листів до І. Франка з 1884 р. (№ 10) В. Шухевич, просячи про матеріал для “Нового Зеркала”, принагідно нагадує: “А не забувайте у вольних хвилях на “Микиту лиса”. Це дає підстави припускати, що задум твору (а можливо і початки роботи над ним) виник у І. Франка значно раніше і не без ініціативи В. Шухевича. Публікація “Лиса Микити” відразу посприяла широкій популярності і журналу, і самої казки. “Дзвінок” висилає Вам Шухевич по моїй просьбі, – пише І. Франко в листі до М. Драгоманова 30 травня 1890 р. – Щедрість се невелика, а він обов'язаний мені потроху тим, що через мого “Лиса Микиту” письмо його вгору йде; особливо по читальнях люди дуже втішаються Микитою. Хвалив його і весь “Дзвінок”, також “Одесский вестник” [24, с.254]. Цікаво, що у запросинах до передплати “Дзвінка” на 1891 р. окрема книжечка Франкового “Лиса Микити” була одним з дарунків для постійних передплатників.

У другому річнику “Дзвінка” (числа 1–23) були поміщені “Пригоди Дон-Кіхота” – вільний віршовий переказ знаменитого твору Сервантеса, виконаний І. Франком за наполяганням В. Шухевича і опублікований з ілюстраціями Теофіла Копистинського. Один з поданих листів Володимира Шухевича до Івана Франка (№ 19) відноситься до часу роботи над твором і промовисто ілюструє цей процес: поетові передавали на вибір готові кліше ілюстрацій, до яких треба було достачати поетичний текст. Можливо, таким методом роботи пояснюється Франкове незадоволення якістю результату: “Дон Кіхотом” я сам дуже невдоволений і взявся до нього нерадо, тільки на налягання Шухевича, – пише він у листі до М. Драгоманова 5 квітня 1892 р. – Я знав, що в рифмованій переробці, та ще й для молоді, не зможу дати вірного відбиття того високого образу, котрий змалював Сервантес. Правда й те, що спочатку, в першій половині першого тому і у Сервантеса Дон-Кіхот виходить мало чим більше від дурня, і тільки з часом, особливо в другому томі, росте в велетня, а мені прийшлося переповідати власне сю першу половину першого тому. Та, проте, я не перечу, що мій Дон-Кіхот вийшов не таким, якби був повинен і яким я сам бажав його вивести” [24, с.328]. У другому річнику “Дзвінка” І. Франко опублікував ще два поетичні переклади з чеської – “Ой ви ластівочки” (вірш Елішки Красногорської, ч.9, с.77), “Скринька” (автора оригіналу не вказано, ч.15, с.124–125), – а також відому казку “Ріпка” (ч.21, с.174).

Наступного року (1893) у “Дзвінку” не появилось жодного Франкового твору. Тільки в 1894 р. опубліковано дві казки І. Франка – “Медвежа пригода” (поезія з ілюстрацією до кожної строфи, ч. 6, с.128–129) та “Лисова пригода” (ч.8, с. 173–177). Протягом 1895 р. у “Дзвінку” публікувалася поетична Франкова казка “Абу Каземові капці”.

Протягом 1893–1903 років Володимир Шухевич був редактором педагогічного журналу “Учитель”, який виходив у Львові ще з 1889 р. П. Арсенич зазначає, що “у журналі “Учитель” на прохання В. Шухевича друкувалися прогресивні письменники та діячі: І. Франко, І. Левицький, В. Щурат, С. Ковалів, Є. Ярошинська, І. Верхратський” [1, с.13]. Але співпраця І. Франка з В. Шухевичем у цьому часопису сумнівна: за десять років редакторства В. Шухевича в “Учителі” 1899 р. була надрукована лише одна праця І. Франка – “Українсько-руська література” (ч.4 – с.60–62; ч.5 – с.74–77; ч.9. – с.132–137; ч.20. – с.307–311), притому друк її не планувався для цього журналу і був увірваний і незакінчений. Як відомо, цю працю І. Франко писав 1898 р. на прохання Адольфа Черного для журналу “Slovansky prehled”, де вона й була вперше опублікована чеською мовою. За дозволом І. Франка в українському перекладі її опубліковано в 1898–1899 р. у чернівецькій газеті “Буковина” і потім видано там само окремим відбитком. Очевидно, саме з “Буковини” передруковував цю працю “Учитель”, отже, не писав її І. Франко спеціально для Шухевичевого часопису.

З початку 90-х років йде відлік довголітньої співпраці Івана Франка та Володимира Шухевича у Науковому Товаристві імені Шевченка. Після реформування Товариства у Наукове В. Шухевич був членом математично-природничо-лікарської секції, в якій деякий час (1893–94 рр.) обіймав посаду секретаря. Саме на той час, як показують звіти, припадають безпосередні контакти Івана Франка з

Товариством, членом якого він тоді ще не був, і ці контакти також пов'язані з особою В. Шухевича. Так, 1894 р. НТШ взяло участь у підготовці українського павільйону на Краєвій виставі у Львові. “На підставі ухвали виділу з 16 мая 1893 року запросило товариство відпоручників всіх народних товариств руских у Львові на нараду – і они рішили 9 червня 1893 взяти участь у виставі. Вибрали комітет, в котрім головою був член виділу краєвого др. Д. Савчак, директором виділу руского проф. Шухевич, заступником проф. Бічай, а секретарем і касиєром Кость Паньківський. На кошт будови і устроєння павільйону руских товариств дало товариство від себе 300 зр.” [19, с.7]. Як директор українського відділу вистави, В. Шухевич звернувся до І.Франка по допомогу в збиранні етнографічних матеріалів. “Проф. Шухевич просив мене зайнятися впорядкуванням і виставленням літератури етнографічної, котра дотикає Галицької Русі, – писав І. Франко в листі до Ф. Ржегоржа 5 лютого 1894 р. – Не хочу говорити Вам компліментів, коли скажу, що в тій літературі Ви займаєте дуже поважне місце, а під зглядом різносторонності і докладності обсервації, мабуть, ніхто з наших збирачів Вам не дорівняє. От тому-то я хотів би мати виставлений весь комплект Ваших праць, а коли се неможливе, то бодай мати їх повний опис і опублікувати його в каталогі” [24, с.458]. “В признанню ревних трудів в павільйоні руських товариств” В. Шухевич отримав від імені Товариства окрему листовну подяку, а І. Франко дав загалом позитивну оцінку етнографічному відділу вистави у статтях польською мовою у газеті “Kurjer Lwowski” [12, особливо сторінки 57–58].

У січні 1895 р. почала свою діяльність Етнографічна комісія, а рішенням виділу Товариства від 14 червня І. Франка було прийнято членом товариства. Відтоді, постійно, протягом багатьох років, як засвідчують “Хроніки НТШ” (1900. – Ч. 1. – С.28; 1902. – Вип. I. – Ч.9. – С.23; 1904. – вип. 1. – Ч.17. – С.27; 1905. – Вип.1 – Ч.21. – С.26; 1906. – Вип.1 – Ч.25. – С.25; 1907. – Вип.1. – Ч.29. – С.26), І. Франко і В. Шухевич співпрацювали в Етнографічній комісії товариства.

Зі співпрацею І. Франка та В. Шухевича у НТШ пов'язана історія видання монументальної праці В. Шухевича “Гуцульщина”. Коли Етнографічна комісія 1899 р. постановила почати її друк окремим томом “Матеріалів до українсько-руської етнографії”, В. Шухевич звернувся по допомогу до І. Франка у редагуванні праці. У листі до Михайла Грушевського в вересні 1899 р. І. Франко інформував про хід роботи: “Етнографічні збірники” лізуть помалу, Шухевичева “Гуцульщина” почалась, хоч досі ще нічого не друковано, треба поправляти мову. Першого аркуша мову я справив трохи в коректі, але се страшенна робота, я мушу читати дві коректи. Я зразу попросив Шухевича дати мені до справлення рукопис, але він дав мені таку хаотичну макулатуру, що я був би осліп, якби хотів дійти в тім ладу, і просив його дати переписати се начисто. Не знаю як буде з дальшими аркушами. В усякім разі швидко сей друк не піде” [25, с.139]. Про повільність і труднощі підготування до друку “Гуцульщини” свідчить і один лист В. Шухевича до І. Франка, поміщений у цій публікації (№ 21). Проте, не зважаючи на всі труднощі роботи, 1899 р. перший том праці було видано і її цінність І. Франко відзначив у статті “Українсько-руська література і наука в 1899 році”: “З інших видань Товариства ім. Шевченка піднесу видані в 1899 р. другий том апокрифів, багатий збірник народних анекдотів, зібраний знатоком, збірник,

якого може позавидувати нам слов'янська етнографічна література, і перший том широкої монографії про гуцулів, здобутка довголітніх обсервацій, дослідів і подорожей проф. В. Шухевича. Про вартість сеї праці свідчить найліпше те, що вона ще в рукопису дочекалася перекладу на польську мову” [26, с.155–156]. А в статті “Огляд праць над етнографією Галичини в ХІХ в.”, написаній 4 вересня 1900 р., але так і не опублікованій за життя І. Франка, він відносить В. Шухевича до “збирачів нового типу”, які, “обіймаючи наукові горизонти, рівночасно стараються вичерпати запас етнографічних фактів у певній околиці [...]. У всіх тих збирачів видно порядний метод; записи виходять стенографічно вірні; матеріал записується від найліпших оповідачів, про яких подаються докладні відомості; при описах реалій подаються рисунки, фотографії, поміри; збирачі приступають до діла не сліпо, але познайомені добре з попередньою літературою, вишукують території найцікавіші для досліду, вповні розуміючи його наукову донеслість”. [28, с.240–241] Володимир Шухевич, на думку І. Франка, “звертає головну увагу на вистудіювання Гуцульщини з кожного погляду і являється головним впорядником етнографічного виділу на крайовій виставці 1894 р.” [28, с.241].

Товариство було зацікавлене у виході подальших томів монографії, тому надавало В. Шухевичу всіляку (в тому числі й фінансову) підтримку. У 1900 р. з'явився друком другий, а 1901 – третій том “Гуцульщини”. Після появи третього тому праці, на замовлення керівника австрійського народознавчого товариства М. Габерландта І. Франко написав рецензію німецькою мовою на три томи праці В. Шухевича і опублікував її в австрійському виданні “*Zeitschrift für österreichische Volkskunde*”, де рецензію доповнювали ілюстрації з праці В. Шухевича. У рецензії І. Франко писав: “Проф. В. Шухевич (реальна гімназія у Львові), без сумніву, найкращий знавець гуцулів, збираючи роками вироби гуцульських промислів для різних музеїв, зробив спробу опрацювати в дохідливо злагоженому, широко розбудованому творі свої 20-літні спостереження про країну, народ цього оригінального куточка землі. [...] Метод, якого дотримується професор Шухевич, майже виключно описовий. Це не глибоко наукова монографія, автор не ставить питання, щоб на нього так чи інакше відповісти, він не питає про значення, походження тієї чи іншої деталі, він тільки описує послідовно, від початку до кінця, з особливим зосередженням уваги на термінології” [14, с.277–278]. У рецензії І. Франко подав також деякі власні спостереження над деталями гуцульського побуту. Серед недоліків праці В. Шухевича І. Франко зазначив неповне охоплення матеріалу (зокрема, те, що не враховано буковинських та угорських гуцулів), брак порівняльного методу етнографії. Цікаво, що рецензент зазначив також ігнорування попередньо написаних наукових праць про Гуцульщину, хоч ще в 1900 р. у статті “Огляд праць над етнографією Галичини ХІХ в.” він відносить В. Шухевича до тих збирачів, які “познайомені добре з попередньою літературою”.

У процесі друкування праці В. Шухевича 1905 р. великого розголосу в НТШ набула також справа з кліше (ілюстраціями) до книги. Ці кліше В. Шухевич брав з фонду музею ім. Дідушицьких і НТШ, причому використав їх у виданнях і українською, і польською мовами, що виходили паралельно. По-перше,

невдоволення викликало те, що автор не вказав, звідки взяті ті ілюстрації; по-друге, факт паралельної публікації книги двома мовами суперечив ухвалі Виділу НТШ про заборону протягом 3 років друкувати іншими мовами праці, опубліковані в органах НТШ. Крім усього цього, ілюстрації появилися ще й в статті В. Шухевича про Гуцульщину, опублікованій в берлінському часописі “*Zeitschrift für Ethnologie*”. Вирішенню справи було присвячено загальні збори НТШ (19.04.1905), де гостра дискусія привела до питання – чи може залишатися В.Шухевич членом товариства. Для з’ясування всіх непорозумінь між В.Шухевичем та Виділом НТШ було створено комісію, куди увійшли І. Франко, К. Студинський та М. Мочульський.

У лютневій книзі “Київської Старини” 1905 р. Володимир Гнатюк під криптонімом “М.Р” опублікував свою простору рецензію на Шухевичеву “Гуцульщину”. Критика була конструктивною і не переходила меж наукового етикету, наукові проблеми автор в ній не переносив на особистісний ґрунт. В. Шухевич емоційно і болісно сприйняв появу такої гострої рецензії і, піддавшись емоціям, як додаток до 125 числа “Діла” опублікував відповідь на критику, де, до речі, згадав справу з кліше, закинувши членам комісії “свідому брехню”, а також спом’янув про Франкову рецензію на свою працю. Вся дискусія довкола “Гуцульщини” стала предметом розгляду одного з розділів статті І. Франка “Дещо про нашу пресу”, опубліковану у “Літературно-Науковому Вістнику” того ж року. Загалом у статті І. Франко розмірковує про етику і культуру ведення будь-якої дискусії в пресі. Коротко проаналізувавши рецензію В. Гнатюка і відповідь на неї В. Шухевича, І. Франко вважає, що “автор, якому щиро ходить о вірне і повне представлення теми, повинен би бути такому критикови вдячний, і де лише його увага слухна, користати з неї, а де неслухна, там спокійно і без сердитості відперти її” [21, с.175], чого В. Шухевич не робить і оцінює усю справу як особистий порахунок, кидаючи рецензентові незаслужені образи. “Я не думаю боронити критика “Київської Старини” перед докорами д. Шухевича, завважу лише, що оборона сього останнього в деяких спеціальних випадках дуже вже наївна та дитиняча” [21, с.177], – дає І. Франко характеристику відповіді етнографа, наводячи при цьому низку підтверджень. Спеціальну увагу в рецензії віділено справі з кліше, поясненню прикрого інциденту довкола своєї рецензії на “Гуцульщину”, що відбилося в категоричному твердженні В. Шухевича, що “ніхто другий не міг порадити редакції “*Zeitschrift*”, щоби віднеслася о кліші до мене, як тільки сам др. Франко”. Стосовно цього він пише: “Повторяю: думка про подавання ілюстрацій до моєї рецензії не прийшла мені навіть до голови і про се я довідався аж геть пізнійше по написанню рецензії від самого д. Шухевича, що буцім то др. Габерляндт, редактор “*Zeitschrift*” попросив у нього клішів. Мені се було байдуже. Та не було байдуже товариству, коли появилася книжка “*Zeitschrift*” з моєю рецензією і з ілюстраціями та ще з допискою до редакції, де дякується д. Шухевичу за те, що був ласкав визичити редакції кліші для ілюстрацій. Певна річ, матеріальної шкоди з того товариство не понесло і злої волі д. Шухевичу закинути не можна, але все таки се була певна неделі-катність – розпоряджатися власністю товариства без відома виділу і хоч би лише через невагу промовчати, що кліші не приватна власність д. Шухевича, а Наук[ового]

Тов[ариства] ім. Шевченка, зглядно музею ім. Дідушицьких. Се й закинено д. Шухевичеви на однім засіданню комісії, се й ствердила пізнійша комісія, спеціально виделегувана для розмотання густої сітки непорозумінь та обопільних кривдовань, які протягом літ набралися між д. Шухевичем і віділом Наук[ового] Тов[ариства] ім. Шевченка [...]” [21, с.179].

У грудні 1903 р. у підготовці торжеств 35-літнього ювілею творчої діяльності Миколи Лисенка, що проходили у Львові, В. Шухевич як представник “Львівського Бояна” брав безпосередню участь. Саме він був тим, хто супроводжував М. Лисенка впродовж всього часу святкувань. Некоректна поведінка В. Шухевича вже тоді здивувала киян, а в дні святкувань це зауважили і львів’яни, серед яких – Іван Франко. “Шухевич, посівши лагідного Миколу Віталійовича, свою ролю опікуна чи, коли хочете, імпресарію, виконував уперто й послідовно і буквально таки ані на ступінь не пускав од себе ювілята, возив його до кого хотів, з візитами, призначав побачення, розподіляв йому час, показував його тут, показував там, виступаючи все разом і поруч, – згадує С. Єфремов. – Ця формалістика далася взнаки Миколі Віталійовичу й викликала незадоволення його простої й безпосередньої вдачі: “Держать мене, як короновану особу, – якось скаржився він, – що й приступу до мене немає” [...] “Королівська” зустріч обов’язувала і накладала свої кайдани, перешкоджаючи простим стосункам із людьми, до яких тягло Миколу Віталійовича більше, ніж до бучної урочистості” [6, с.150]. У Львові, як згадує Є. Чикаленко, “з вокзалу Лисенка повіз Вол. Шухевич до себе, а ми з Єфремовим поїхали до готелю [...]” [32, с.258]. В домі В. Шухевича і зупинився М. Лисенко під час свого перебування у Львові.

Перебільшена увага, якою оточив ювіляра В. Шухевич, вразила І. Франка як давнього знайомого М. Лисенка. Це й створювало конфліктну ситуацію. Коли ввечері першого дня перебування у Львові М. Лисенка (разом з делегацією), В. Шухевич запросив до свого дому, то, як згадує Є. Чикаленко, “тут не було ні Грушевського, ні Франка, що з Шухевичем були тоді в поганих відносинах і нарікали на нього, що він “полонив” Лисенка і показує тільки там, де сам вважає потрібним” [32, с.260]. Останньою краплею терпіння став випадок під час візиту М. Лисенка до Наукового Товариства ім. Т.Шевченка. Опісля, у статті “Лисенкове свято в Австрії”, І. Франко пригадує: “У канцелярії товариства зібралася громадка людей – члени віділу з головою, члени дирекції Видавничої спілки, деякі письменники та артисти зі Львова і з провінції. Любого гостя привітав кількома словами голова товариства і вручив йому на пам’ятку сеї гостини чотиритомовий примірник своєї “Історії України”, а вітаючи його від Видавничої спілки, вручив йому гарно оправлений екземпляр “Акордів”. Потім пішло вітання і знайомлення з присутніми, які досі ще не були знайомі з ним, а потім д. Лисенко оглянув з великим зацікавленням канцелярію, книгарню, друкарню, бібліотеку товариства і пробув з півгодини в приятельській гутірці серед зібраних, поки прихід д. В. Шухевича не дав йому знати, що він усе ще “коронована особа” і його чекають дальші візити, а поперед усього – бачення з княгинею Сапїжиною, яка навмисне прибула до Львова, щоб стиснути його руку, і дожидається його в домі д. В. Шухевича” [22, с.90].

Уже по завершенні святкувань, 1904 р. у “Літературно-Науковому Віснику” вийшла друком згадана стаття Івана Франка про ювілей М. Лисенка. Стаття була певним дисонансом серед ювілейної преси, а тому викликала нарікання галицьких музикантів. Навіть Микола Лисенко надіслав до В. Шухевича згодом опублікованого в “Ділі” листа, де спростовував деякі думки Франка, висловлені в статті [4, с.29]. Цитований уступ статті обурих В. Шухевича, який, не бажаючи привселюдно на сторінках преси з’ясувати стосунки, в спеціальному листі (№ 23) докоряв І. Франкові і розповів весь перебіг подій. Однак, І. Франко вряд чи сприймав ці докори, бо в статті він висловив не лише свою думку, але й думку киян про справді нетактовну поведінку В. Шухевича.

Ще одна ділянка взаємин між І. Франком та В. Шухевичем, яка не знайшла висвітлення у пропонованих листах, але є важливою для окреслення цих взаємин, – це співпраця у справі українського театру на початку 900-х років, наслідком якої була величезна полеміка на сторінках тогочасних часописів за участю не лише І. Франка і В. Шухевича, але й інших діячів. Оскільки цю дискусію не розглядали детально навіть у дослідженнях, присвячених контактам І. Франка з галицьким театром, вважаю за потрібне детальніше розглянути її перебіг.

1900 р. на сторінках 11 книги “Літературно-Науковому Віснику” повідомлялося про нараду інтелігенції, яка відбулася 28 вересня 1900 р. під головуванням В. Шухевича і з ініціативи Є. Олесницького. Про цю нараду детальніше і про свою участь у ній І. Франко написав у статті “Уваги про галицько-руський театр”, опублікованій у тій же книзі “Вісника”. “Ся нарада, – пише І. Франко, – була не перша в тім роді і, на жаль, поза вибір анкети чи “комітету” не пішла далі, не договорилася ні до чого позитивного. Се й не диво. [...] З реферату д-ра Олесницького ми довідались хіба сього, що д-р Гриневецький рад би завести у нас оперу. Зрештою плани і дезідерати референта оберталися головно коло питання, відки і як роздобути грошей на перестрій театру. Се дало мені причину повернути питання на другий бік і поміркувати, чому наш театр не підноситься і не розвивається, а крутиться якомсь довокола і по хвилях зглядного розквіту має хвилі великого упадку” [31, с.20–21]. Подальший зміст статті – це оптимістичний розвиток думок, висловлених І. Франком на згаданому засіданні: автор визнає важливу роль розвитку театру в житті нації, називає однією з його хиб непостійність, мандрівний характер роботи, пов’язаний з відсутністю приміщення.

1901 р. після нарад за участю І. Франка і В. Шухевича “Просвіта” придбала кам’яницю біля Успенської церкви, яку запланували обладнати для театру. Завдяки сприянню В. Шухевича, 1903 р. Є. Олесницький домовився у Відні з фірмою Фальнера і Гельмера, які дешевшим коштом обіцяли вибудувати будинок, і тому закликав форсувати справу. Але навіть на покриття тої дешевшої ціни зібраних грошей не вистачало, і комітет розраховував на сеймову допомогу, а також на кошти, які ще дозбируватимуться у Галичині і на Великій Україні. З цього приводу не раз засідав комітет і на засідання запрошували І. Франка і М. Грушевського.

1905 р. в січневій книзі “Літературно-Науковому Віснику” (Т. XXIX. – Книжка I. – С. 1–5 в науковій частині) було опубліковано статтю М. Грушевського “Що ж далі? (В справі руських гімназій)”, в якій автор радить суспільності

зібрані на будову театру гроші використати на справу приватних гімназій, оскільки на той час будова театрального приміщення не є найважливішою справою. Непрямою відповіддю на статтю М. Грушевського була надрукована у “Ділі” “Заява”, яку підписали 23 січня 1905 р. визначні діячі (представники різних товариств), серед яких Ю. Романчук, К. Левицький, І. Чапельський, К. Студинський, Є. Олесницький, В. Нагірний, Володимир і Микола Шухевичі та інші. В “Заяві” висловлювалося переконання, що “безнастанне висовування нових проектів на перше місце з усуненням змагань вже розпочатих, уважаємо за річ неодвітну, а навіть шкідливу загальній справі народній, так як отсिम способом можемо захитати віру нашої суспільності в обдуманість і важність справи народнього руського театру та зменшити жертвовність народну на тото ціль”. Підписані під заявою вважають, що “в теперішній хвили єсть супротив витвореної ситуації найпильнішою справа будови руського театру у Львові, се не тільки дуже важна культурна потреба руського народу, але в сій справі і заангажована наша народна честь” [9, с.1].

Відтак у лютневій книзі “Літературно-Наукового Вістника” появилася резонансна стаття І. Франка “Львівський театр і народна честь”. Не претендуючи на висунення нових пропозицій і виступаючи незалежно від думок статті М. Грушевського (“проект проф. Грушевського боронити не буду” [22, с.338]), автор доволі гостро висловив свій погляд на справу будови театру. Зокрема, “Заяву” він назвав “виплином приватної наради підписаних під нею людей, які можуть приватно солідаризуватися з нею, але не мали ніякого права ані уповноваження виступати на тій нараді як репрезентанти даних товариств, а тим менше видавати наслідком тої приватної наради офіціальний документ, що може вважатися за вираз солідарної акції всіх отих товариств у справі будови театру” [22, с.340]. Далі І. Франко розповідає історію збору коштів на будівництво, вважаючи, що справа вперше виникла перед “новою ерою”, коли з ініціативи людей, близьких до урядових сфер, почався збір коштів. Але справа “втонула в каламутних хвилях “нової ери”, залишивши за собою певний зібраний грошовий фонд. Енергійніше справа поновилася завдяки старанням Є. Олесницького і його поїздки до Відня. “Проф. Шухевич, покладаючися на “мандат” д-ра Олесницького, зав’язав, не знаємо чи з власного, чи з якого іншого вибору, комітет для будови театру, а рівночасно ввійшов у порозуміння з виділами товариств “Просвіта”, що розпоряджало давнім театральним фондом, “Дністер”, “Кредитовий союз”, як товариствами грошовими і, здається, Товариства ім. Котляревського, що також заходилося коло збирання фонду будови театру. З тих делегатів чотирьох [...] товариств повстав так званий тісніший комітет” [22, с.341]. Інші члени, серед яких був І. Франко, були визнані ширшим комітетом. Але коли один з членів сказав, що з прийнятих ухвал ширшого комітету нічого не буде, бо все залежить від тіснішого комітету, який розпоряджається грошми, І. Франко “поміркував собі, що вся діяльність так званого ширшого комітету мусить зійти лише на пусту балаканку, на яку я не маю часу, і більше на його засідання не ходив. Одне лише можу сказати напевно: що ані в промовах членів того комітету, ані в просторих промовах проф. Шухевича не було ані згадки про питання: чи справді треба, порадно і можна будувати театр у Львові? Виглядало

так, що вся справа вже пересуджена і запечатана, – не якоюсь громадською дискусією, але самим фактом нав'язання переговорів між д-ром Олесницьким і віденською фірмою” [22, с.342]. Щодо сеймової субвенції, означуваної сумою 300000 корон, “субвенція була д-ру Олесницькому обіцяна (ким?), ще поки сей розпочав акцію в сеймі для її узискання, і тільки маючи сю обіцянку в руках, д-р Олесницький розпочав перетракції з віденською фірмою” [22, с.342], – сказано у статті.

Першим відгукнувся на Франкову статтю К. Левицький у статті “Борба за народний театр”, де статтю Франка назвав “бомбою”, “в якій автор висипав на наш театр всякі можливі і неможливі закиди і докори, аби висказати, що нам не треба театру” [11, с.1]. К. Левицький вважає, що І. Франко хибно висвітлив історію справи будови театру, бо справа почалася не від людей близьких до урядових сфер і не мала жодного відношення до політики “нової ери”. Неправильно, на думку К. Левицького, потрактував І. Франко заклики Є. Олесницького до активізації будови театру і пов'язану з тим справу сеймової субвенції на будову. К. Левицький писав: “На отсі наради, де обчислювано кошти будови, можливість покриття і рентовність, були прошені проф. Грушевський і д-р Франко; а коли не зволили приступити до участі в праці комітету, чи задля браку часу чи з іншої причини, то бодай зволять не гніватися на нікого за те, що не мають ніякого поняття про рахунки центрального комітету, та не шкодити розпочатому ділу” [11, с.1]. Що ж до субвенції сейму в 300000 корон, то “комітет будови театру мав право домагатися і домагався субвенцій від сойму і від громади міста Львова; але як не знав нічого про якусь обіцянку соймову і нею не дурився, бо такої заяви в соймі не було, так знов числився з тим, що субвенції може не бути, та що нам треба робити заходи, аби власними силами поставити театр. [...] А як комітет не завагався відкинути субвенцію соймову, подану на понижаючих услів'ях, так і даліше ставати буде в обороні народньої честі та з пожертвуванням трудитись буде, аби розпочате діло будови нашого народного руского театру у Львові якнайскорше довести до кінця” [11, с.1].

У підтримку висловлених К. Левицьким думок у наступному номері “Діла” видрукувана невелика замітка В. Шухевича “Ще слово до борби о народний театр”, де на підставі опублікованої 1900 р. замітки у “Літературно-Науковому Вістнику” стверджував, що “просьба о краєву субвенцію на театр вийшла з комітету як раз за порадою пп. Мих. Грушевского та д-ра І. Франка” [35, с.2]. З цим І. Франко і М. Грушевський рішуче не погодилися і відповіли спростуванням: “Цитовані п. Шухевичом слова взяті ним з новинки, не підписаної ані проф. Грушевським, ані д-ром Франком, ані редакцією і фактично не писаної ані проф. Грушевським, ані д-ром Франком. Про якусь раду театральному комітету, що тоді не існував, в тій новинці також нема мови. З поважаннем М. Грушевський, д-р Іван Франко” [16, с.3]. Твердження В. Шухевича було справді правомірним, бо зафіксувало об'єктивний факт заперечення І. Франка самому собі (це, до речі, зауважила й редакція “Діла”, публікуючи спростування), хоч І. Франко не хотів цього визнавати. Цей нюанс “чомусь” не взяв до уваги Я. Білоштан, який у дослідженні “Іван Франко і театр” писав: “Відомо яку активну роль відіграв Франко у 1900-х рр. у питанні про шляхи розвитку українського галицького

театру. Ряд його полемічних статей з цього питання є пам'ятками театральної публіцистики. В них Іван Франко піддав нищівній критиці псевдо-патріотів – українських буржуазних націоналістів, різних ретроградів та “народовців”, які, спекуючи на слові “народ”, зчиняли галас навколо справи заснування у Львові постійного українського театру” [2, с.20]. Висновок безпідставний, бо була просто різниця поглядів на шляхи досягнення однаково бажаної спільної мети, а галасові довкола справи певною мірою посприяв сам І. Франко.

Дискусія на цьому не вичерпалася: у березні її знову поновив В. Шухевич заміткою “300000 корон!”, опублікованою в “Ділі”. В ній В. Шухевич заявив, “що версія в курс пущена і досі піддержувана опонентами будови театру, немов би на засіданні театрального комітета, на яким був присутній др. І. Франко, “говорилося загалом, будьто би д-р Є. Олесницький мав обіцяних від сойму 300000 корон і доперва маючи сю обіцянку в руках, розпочав перетракції з віденською фірмою” є просто видумкою” [34, с.1]. Серед опонентів, про яких йдеться, без сумніву йшлося про І. Франка, і наведена цитата була з його статті. Перебіг подій на засіданні В. Шухевич змальовує так: “На згаданім комітеті подав д-р Є. Олесницький, що кошти будови театру дійдуть до висоти одного міліона. Коли піднесено питанє, як покрити той видаток, дав д-р Олесницький такий рахунок: маємо зібраних 100000 (в “Просвіті”, “Бесіді”, Товаристві ім. Котляревського), – 400000 повинен дати сойм, бо коли на польський театр дав 800000, тож маємо право жадати на руський театр бодай половини, – від міста Львова можна з повисшого приводу сподіватись 50000, – складки на Україні принесуть певно 50000, – а решту зберемо за 3 роки” [34, с.1]. Але всі ці розрахунки, на думку автора статті, в реальності натрапили на ніким не передбачувані численні несподіванки: сейм поставив незручні вимоги, зовсім інші, аніж для польського театру, галицькі русини не виявили належної активності у справі збирання грошей (деякі навіть виставляли за двері курсора, уповноваженого для збору коштів), рада міста Львова стала на чолі опонентів будови театрального будинку, на Великій Україні проведено масову агітацію, щоб не помагати в справі галицького театру. “Коли ж, як каже д-р Франко, він не ставив питання про потребу здвигнення театру, ані про кошта будови для того, що знов ему здавалось, що “справа була вже пересуджена і опечатана”, то ж чому не підняв того питання в органі наукового товариства, котрий так само перед 3-ома роками стояв до єго диспозиції, як тепер?” [34, с.1] – докоряючи, підсумовує у статті В. Шухевич.

Зі своїм словом в дискусії виступив на сторінках “Літературно-Наукового Вістника” виконавець всієї справи Євген Олесницький. В статті “Кілька слів фактичного спростовання”, не маючи наміру полемізувати з І. Франком, він основну увагу приділяє спростуванню справи з сеймовою субвенцією: “Стверджаю совісно і під словом чести, що не лиш не мав я від кого будь обіцяної субвенції соймової в хвили, коли 1903 р. представив мій проект, – але аж до послідньої сесії соймової т. є до осени 1904 р. не говорив з ніким з польської або правительственной сторони про тую субвенцію. [...] Се вже чиста фантазія д-ра Франка, що справа соймової субвенції була польською політичною хитрістю, котрої я мав стати орудієм, а відтак жертвою [...]” [17, с.78].

Розповівши перебіг подій довкола петиції до Сейму у 1903–1904 рр., Є. Олесницький стверджує, що “услів’я уділення субвенції поміщені в проєкті Виділу Краєвого були зовсім приличні, однак комісія бюджетова за проводом референта гр. Пінінського станула на іншим становиску і змінила ті услів’я так, що вони стали не лиш для нас понижаючими, але навіть субвенція під тими услів’ями стратила для нас всяку вартість” [17, с.79]. До публікації статті Є. Олесницького І. Франко долучив свій допис, де на підставі друкованих матеріалів показав, що “тісніший комітет при кінці 1903 р. на стілько певно числив на сю субвенцію, що вважав можливим заявити се прилюдно” [17, с.82], – отже, виявивши принциповість, залишився на своїх позиціях. А у “Postscriptum-і” до допису відповів також і на статтю В. Шухевича, де ще раз повторив думку, що з комітетів В. Шухевич зробив приватну справу кількох вибраних людей. “Я особисто не вважав себе компетентним говорити про будову та про сподівані субвенції тим більше, що на перше засідання комітету мене не прошено і я не знав, що вже було обговорене, а що ні. Зрештою, і я “люблю Русь” і не був противний будові театру і не виступив проти неї ані устно, ані письмом доти, поки театральний комітет не надужив довір’я репрезентантів львівських товариств і не зробив сеї справи пунктом нашої народньої чести, силкуючися задля неї відкинути на бік інші, далеко важнійші та більше пекучі справи нашого освітнього та економічного життя” [17, с.84]. Сприймавши як докір собі виставленого за двері курсора, І. Франко заявив, що це “свідома брехня, зрештою не перша в публічній діяльності проф. Шухевича”.

Останній відомий нам епізод взаємин І. Франка та В. Шухевича 1904 р. Австрійський уряд запланував фундаментальне багатотомне видання “Народна пісня в Австрії”, у якому мав би бути вичерпно представлений фольклор усіх народів, які входили до складу Австро-Угорської імперії. Спеціально для реалізації цього проєкту було утворено комітет, який мав займатися збором і редагуванням матеріалу. Від імені комітету газета “Діло” 1907 р. опублікувала квестіонар [10]. У ньому, зокрема, зазначалося: “Для осягнення сеї мети [збирання фольклору – Я.Г.] треба братися до діла з повним пляном і фаховими силами. В тій цілі покликала цісарсько – королівське міністерство просвіти рескриптом з 14 червня с.р. Комітет, зложений з д-ра С. Смаль-Стоцького, проф. Волод. Шухевича, сов. Консист. Ар. Манастирського, проф. І. Верхратського, д-ра Івана Франка, о. Петра [помилка, бо йдеться про композитора Віктора Матюка – Я.Г.] Матюка, д-ра Вас. Щурата і Модеста Левицького, а надто проф. Філярета Колесси і проф. Йосифа Роздольського, котрий, обнявши свою функцію з днем 20 грудня того ж року, постановив цілу працю над виведенням корпусу наших народних пісень, мельодий, танців поділити на дві часті, іменно: на збирання всего, що заховалося доси в пам’яті і традиції нашого народа і на часть редакційну, яка буде зроблена фаховими силами комітету, або і поза него” [10, с.2–3]. Робота над цим видавничим проєктом не пішла сподіваним шляхом: надісланий багатючий матеріал не завжди якісно опрацьовували збирачі, і він не годився до видання. У зв’язку з об’єктивними причинами почав змінюватися і сам склад комітету. Невдовзі через хворобу І. Франко залишив працю в комітеті. Про всі перипетії, яких зазнала робота комітету над реалізацією проєкту, розповідає одна зі статей

Володимира Шухевича, опублікована 1913 р. Подавши в статті початковий склад комітету, автор зазначає: “З тих уступили наслідком слабости: проф. І. Верхратський і д-р Іван Франко, а в межичасі помер о. В. Матюк. Виділ праці оголосив 28.12.1908 р. візване до збирання пісень і розіслав відповідний квестіонар. Зібраний в такий спосіб матеріал не дав пожаданого висліду, бо був по більшій частині не критичний, а через те не надавався до наукового оброблення; внаслідок того постановив Виділ праці повірити тільки фаховим людям збиранне матеріалу, до чого упросив пр. Ф. Колессу, пр. Й. Роздольського і д-ра В. Щурата, а до збирання спопуляризованих пісень д-ра Ст. Людкевича, до списування мелодий упрощено також проф. Бог. Вахнянина” [33, с.7]. Напевно, співпраця І. Франка та В. Шухевича в складі зазначеного комітету була дуже короткотривалою, але зафіксувалася у трьох (№ 24, 26, 27) листах В. Шухевича до І. Франка. Один з них, від 18 грудня, передував згаданому засіданню комітету 20 грудня, про перебіг подій якого І. Франко сповістить на сторінках “Діла” у статті “Перше засідання руської комісії для збирання народних пісень” [30]. Після того, як І. Франко вийшов зі складу комітету, зусиллями Ф. Колесси було підготовано до друку два томи з цього проекту, але вони залишилися неопублікованими.

Таким чином, наведений матеріал переконливо доводить, що не досліджувані досі взаємини між Іваном Франком та Володимиром Шухевичем були інтенсивні і плідні. Триваючи понад тридцять років, вони переважно групувалися довкола трьох сфер зацікавлень цих двох мужів: видавничої праці (співпраця у “Новому Зеркалі” та “Дзвінку), науково-етнографічної роботи (в “Етнографічно-статистичному кружку”, в Етнографічній комісії НТШ, в комітеті по збиранню народних пісень в рамках проекту “Народна пісня в Австрії”) та справи українського театру (зокрема, щодо будови приміщення для українського театру у Львові). Пропоновані далі в публікації листи Володимира Шухевича до Івана Франка, які розглядалися в контексті цих взаємин, найповніше висвітлюють видавничу і частково науково-етнографічну сфери їхньої співпраці, вносячи при цьому чимало нових деталей Франкової біографії, які спонукають до подальших пошуків їх листування і зокрема листів І. Франка до В. Шухевича.

Автографи всіх листів зберігаються у фондї І. Франка та в Інституті літератури ім. Т. Шевченка НАН України і публікуються вперше. При цьому вважаємо приємним обов’язком подякувати за сприяння і допомогу у підготовці їх до друку працівникам відділу рукописів та текстології Інституту літератури Ларисі Чернишенко та Аллі Дибі. Оригінальність авторської лексики (з її помітним тяжінням до гуцульської говірки у твердих закінченнях дієслів, наприклад: *скажіт, напишіт* і т.д.), а також авторські підкреслення збережені. При словах, що при відчитуванні викликали сумнів, у тексті проставлено знак – [?]. Авторські скорочення слів розшифровуються в тексті, і розшифрована частина слова береться у квадратні дужки. Редакторські втручання стосувалися: 1) зняття пом’якшень приголосних і правопису частки *-ся-* з дієсловами (що було нормою тогочасного правопису); 2) проставлення апострофа і подвоєння приголосних літер згідно з нормами сучасного правопису; 3) проставлення лапок (при назвах друкованих видань, творів) і синтаксичних знаків у складнопідрядних реченнях (для докладного зрозуміння змісту); 4) правопису частки *-сьте-*, яка писалася

разом зі словом, а в нашій публікації відділяється подвійним дефісом (-): *якби-сьте* замість *якбисьте*; *дали-сьте* замість *далисьте* і т.д.

Важливою проблемою при підготовці листів до друку було їх датування. В автографі з 27 листів лише 8 датовані (№№ 1, 6, 11, 16, 22, 24, 26 – за штемпелем на конверті, 27). Для встановлення дат взято за основу деталі тексту листів – згадки про конкретні події, хронологічну послідовність яких можна встановити. Але внаслідок надто ділового характеру листів, у них не згадано точно датованих подій і часу, що минув від них до моменту написання листа. Тому встановити точну дату листів (день, місяць) неможливо, і доводилося обмежуватися загальною вказівкою періоду написання листа в рамках місяця (кінець вересня, початок листопада тощо), хоч навіть те не завжди видавалося можливим. У деяких листах (особливо в записках, на зразок № 7, 8, 9) такі деталі відсутні, через те й подані вони без дати. У листах 1884 р. дуже помічними для встановлення датування є згадки про зафіксовані в пресі події суспільного життя. В них період датування визначався згідно з датою виходу газет, де вміщено текст (хоча не про всі події вдалося відшукати повідомлення). При цьому вважаємо за доцільніше у коментарях іноді навести цитату з того повідомлення в газеті, що значно яскравіше промовить про суть справи, ніж розповідь про весь перебіг подій. Зрештою, редакторські датування листів частково вмотивовано у коментарях, а в тексті їх узято у квадратні дужки.

1. *Арсенич П.* Володимир Шухевич (1849–1915): життя і культурно-громадська та етнографічна діяльність. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1999.
2. *Білоштан П.* Іван Франко і театр. – К.: Мистецтво, 1967.
3. Вандрівка руської молодіжі // Діло. – 1884. – Ч.85. – від 24.07 (5.08). – С.1–2; ч.86. – від 26.07 (7.08). – С.1–2; Ч.87. – від 28.07 (9.08). – С.2; Ч.88. – від 31.07 (12.08). – С.2.
4. *Витвицький В.* Взаємини М. Лисенка з І. Франком. – Краків; Львів: Українське видавництво, 1942.
5. *Гнатів Я.* Кам'яна господиня. – Львів: Місіонер, 2001.
6. *Єфремов С.* З Лисенком до Галичини (з споминів і нотаток) // Дзвін. – 1991. – № 7. – С.147–151.
7. Завязанье етнографічно-статистичного кружка // Діло. – 1883. – Ч.21. – від 25.10 (6.11). – С.3
8. Загальний збір руського Товариства педагогічного в Станіславі // Діло. – 1884. – Ч.87. – від 28.07 (9.08). – С.1
9. Заява // Діло. – 1905. – Ч.7 – від 11 (24) 01. – С.1
10. Квестіонар для збирання народних пісень // Діло. – 1907. – Ч.279. – від 16.12. – С.2-3.
11. *Левицький К.* Борба о народний театр // Діло. – 1905. – Ч.30. – від 8 (21).02. – С.1.
12. *Маланчук В.* З етнографічної спадщини Івана Франка // Народна творчість і етнографія. – 1977. – № 3. – С.54–59.
13. *Мороз М.* Етнографічно-статистичний гурток (до 100-річчя від початку його діяльності) // Народна творчість і етнографія. – 1983. – № 6. – С.42-45.
14. *Мороз М.* Зв'язки Івана Франка з австрійським народознавчим товариством. Мало-відома рецензія на працю Володимира Шухевича “Гуцульщина” // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка. – Том ССХХІІІ: Праці секції етнографії та фольклористики / Ред. Р. Кирчів, О. Купчинський. – Львів, 1992. – С.271-283.
15. Новинки. “Етнографічно-статистичний кружок” // Діло. – 1883. – Ч.127. – від 10 (22).11. – С.3.

16. Новинки. “Криве спростоване”// Діло. – 1905. – Ч.34. – від 12 (25) 02. – С.3.
17. *Олесницький С.* Кілька слів фактичного спростованя // Літературно-Науковий Вістник, 1905. – Річник VIII. – Книжка IV. – Том XXX. – С.76-86.
18. Справозданьє з діяльности Виділу “Академічного Братства” в р. 1884. // Діло. – Ч.132. – від 15.11 (27.11). – С.2
19. Справозданьє з діяльности Виділу і секції Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові за час від загальних зборів 11 мая 1893 до 31 грудня 1894. – Львів: Накладом Товариства, 1895.
20. Справозданьє Кружка етнографічно-статистичного за рік 1884 // Діло. – 1884. – Ч.135. – Від 22.11. (4.12). – С.1-2.
21. *Франко І.* Дещо про нашу пресу // Літературно-науковий Вістник. – 1905. – Річник VIII. – Книга VIII –Том XXXI. – С. 174–188
22. Франко І. Зібр. тв.: У 50 т. – К.: Наук. думка, 1982. – Т.35.
23. Там само, 1986. – Т.48.
24. Там само, 1986. – Т.49.
25. Там само, 1986. – Т.50.
26. Франко І. Мозаїка: Із творів, що не ввійшли до зібрання творів у 50 т. / Упор. З. Франко, М. Василенко. – Львів: Каменяр, 2001.
27. *Франко І.* Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. // Франко І. Зібр. тв.: У 50 т. – К.: Наук. думка, 1984. – Т.41. – С.194–470.
28. *Франко І.* Огляд праць над етнографією Галичини в XIX ст. // Франко І. Вибрані статті про народну творчість / Упорядкування., передова О. Дея. – К.: Видавництво Академії Наук Української РСР, 1955. – С.233–242
29. *Франко І.* Передне слово [до видання: Переводи і наслідування Осипа Шухевича. Посмертне видання. Львів, 1883] // Франко І. Зібр. тв.: У 50 т. – К.: Наук. думка, 1980. – Т.26. – С.254–258.
30. *Франко І.* Перше засідання руської комісії для збирання народних пісень // Франко І. Зібр. тв.: У 50-и т. – К.: Наук. думка, 1982. – Т.37. – С.422–424.
31. *Франко І.* Уваги про галицько-руський театр // Франко І. Зібр. тв.: У 50 т. – К.: Наук. думка, 1982. – Т.33. – С.18–24.
32. *Чикаленко Є.* Зібрання творів в 7 томах. – Т.1. – Спогади. Уривки з моїх споминів за 1917 р. – Київ: Рада, 2003.
33. *Шухевич В.* Народна пісня в Австрії // Діло. – 1913. – Ч.141. – Від 27.06. – С.7.
34. *Шухевич В.* “300000 корон!” // Діло. – 1905. – Ч.67. – Від 23.03 (5.04). – С.1.
35. *Шухевич В.* Ще слово до борби о театр // Діло. – 1905. – Ч.31. – Від 9 (22) 02. – С.2.
36. *Якимович Б.* Книга, просвіта, нація. Видавнича діяльність Івана Франка у 70-80-х роках XIX ст. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1996.

Листи Володимира Шухевича до Івана Франка

№ 1

Ласкавий Добродію!

Вірш про Вічеⁱ до звісного фейлетону надішліт конче, щоб в сім числі явилось. Надошліт у редакцію Скарбковська, 2.

[Штамп] 10/7 1883 р., [підпис].

У Вікноⁱⁱ. Гримайлів.

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1618. – Арк.65-66.

№ 2

[січень 1884 р.].

Ласкавий Добродію!

Будьте ласкаві уложіт вірш в пам'ять роковин пок[ійного] В[олодимира] Барвіньськогоⁱⁱⁱ. Я хочу помістити враз з маскою тегорічною, тож посилаю і вірш Кор[ни]ла Устияновича^{iv} і “Нове Зеркало”^v, щоб розложили Ви собі зворотки, так як той вірш містити буде ся на стороні першій. О зворот чисел “Зеркала” прошу Вас, бо не маю ні одного. Ваш [підпис]

Число се призначене розсилати з “Батьківщиною”, на що звертаю Вашу увагу. А коли б Ви змогли міні який малий віршик зложити на темат Пархенбліта^{vi} (може про банк) дуже Вам вдячний буду. Я не буду у тім числі кромі Сельських політиків та Пархенбліта ніякої більше ілюстрації містив, так як усі інші не для люду. [Підпис]

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1635. – Арк.449. – Автограф.

№3

[1884 р.].

Будьте ласкаві передайте сьогодні на Бесіду “Пархенбліта”. Буду там від 7-8 веч[ера], коли не сьогодні, то передайте Теодорови завтра, щоб міні передав. Скажіт через отдавцю, коли дістану.

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3 – № 1635. – Арк.443. – Поштова картка. Автограф.

№ 4

[березень 1884 р.].

Ласкавий Добродію!

Оце у мене до Вас від тов[ариства] пед[агогічного]^{vii} велика прозьба, котрій Ви не відкажете. Ми забрались дальше видати ілюстровані книжочки^{viii}. Матеріал я зібрав доволі; так щож ніякий з них не описує сего, що картина показує, тим більше, що всі они віршом (для малої дітвори) а таких сцен наші вірші не малюют; тож не відкажіт – зладьте до кожної картини віршик короткій або довшій, як Ваша воля, та такій, щоб в нім натякнути про се, що картина

малює. Вірші ці коли будут обіймати і по 2 зворотці у чотири вірші кожда, гаразд; бо як кажу матеріалу досить, а дитині треба хоть коротенько сказати, що у картині є. Не відкажіт, зладьте, се у Вас піде одним замахом пера, та надошліт найдальш за днів 8, бо хочемо друк прискорити. За ласку Вашу я не тільки, що ж лично Вам вдячний, але хоть яку таку ренумерацию Вам роздобуду. Міні на тім залежит дуже, щоби ся книжочка поступила в друк зараз з початку падолиста, бо і так видання єї протягнесь до Різдва.

До “Зеркала” надсилайте. Здорові бувайте! Ваш [підпис].

Образки враз з віршами надошліт назад, бо мушу Німцеви^{ix} на другій стороні поприліплювати текст. [Підпис].

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1618. – Арк.705-708. – Автограф.

№ 5

[між 1 та 27 березня 1884 р.]

Зайдіт сьогодні о год. 7-ій на Бесіду. Коли би-сьте уважали за добре, зладьте чотиривірш “На смерть колегі шпігуна” від Русинів Академіків. – Знаєте кого він дотичит, назвати не мож, а сказати треба. Може би і другий поважний [вірш]: Яновському^x? Зайдіт з матеріалом о 7-ій [підпис].

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1635. – Арк.437. – Автограф

№ 6

Варшава, 29. 03. 1884 р.

Ласкавий Добродію!

Посилаю на Ваші руки справоздання з прозьбою, щоби-сьте спонукали Белея^{xi} до надрукування. Розправа була явна, тож и все мож описати і написати. Белей буде робив трудности, я вже се знаю наперед, бо обявляесь надрукувати “Діло”. Але се оправдання відай будут читати наші священики охотнійше; тим більше повинен се помістити, що коли “Зеркало” має заповнювати се що “Ділу” не мож, най же ж раз “Діло” так поступит. Спонукайте єго якось до того прошу Вас, се Ви потрафите. Я собі зробю відбитки и розішлю з “Зеркалом”, добре коли би мож казати сьогодні зложити, я би вздержався з висилкою “Зеркала” до завтра и вислав би разом.

Най тільки не креслит, я описав все що коньче було треба, інакше втратит ціху справоздання, най і Кахнікевич^{xii} прочитає, він був при розправі. Здорові оставайте. Шухевич.

Надрукуйте, коли мож retitом, бо яко додаток до “З[еркала]” буде погано.

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів і текстології. – Ф.3. – № 1603. – Арк.127-128. – Автограф.

№ 7

Я не можу бути о год. 10-ій дома. Прошу Вас почекати на мене в редакції, я зайду туда по год. 11-й.

[підпис].

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1635. – Арк.435. – Автограф. Записка на звороті візитки. На лицевій стороні – напис друком “Володимир Шухевич”, а також від руки: “Вн. Пан Франко. Передайте в коверті, [підпис]”.

№ 8

Перепишіть коньче еще перед полуднем тай передайте впрост друкарни. Коньче рано инакше не вийде завтра.

[Підпис].

Інститут літератури ім. Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1635. – Арк.441. – Поштова картка. На звороті адреса: “Вн. Франку вул. Галицька 44 II”. Автограф.

№ 9

[1884 р.].

Ласкаві Добродію! Чи “сучасну літопись” зладили-сьте? Коли так передайте. Відпишіт. В.Шух[евич].

Інститут літератури ім. Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1635. – Арк.445. – Поштова картка.

№ 10

[між 22 і 31 травня 1884 р.].

Ласкавий Добродію!

Манускрипт до книжочок я дістав, але трохи за мало. Якби-сьте що мали готового надішліт. Між картками находится нотатка мабуть з “Слова о Полку Игореве”. Задержу єї у себе до Вашого приїзду.

Будьте ласкаві поспішіт з Швінделесом, може би я дістав у Вас так за днів 10, коло 7/6 манускрипту на 2 шага, легче було б з ілюстраціями. А не забувайте у вольних хвилях на “Микиту лиса”.

Матеріал до літописі подаю, використайте що мож, тільки спішіт з пересилкою.

Процес Крашевского^{xiii} – засудження.

Письмо Бісмарка о Поляках^{xiv}

справа Nordbahu

розрухи Копичинецькі^{xv}

Усуненя Слонявского инспектора славного коломийского^{xvi}, ред. “Світла”, – Поповича, Справа Гриневецкого – Гневоша на ново^{xvii}. Шнерер – Вагнер – прозивались в парламенті раг Hengel. – поєдинки. Кольонізація Мазурів^{xviii}. – Стояловский^{xix} “Сіон”^{xx} пригадує щоби сплачувати предоплати з церковних грошей, мотивує що се дозволено так як Львівська газета з грошей урядових оплачуєсь. Афера Петра Добрянського в угорськiм парламенті^{xxi}.

Єзуїтська місія в Кривчи, консисторія наказала священикам брати уділ в ній^{xxii}.

Еще раз Махшнська [?] (сказала до Русинок: Kto zatrul wasze serca jadem?) Підгаєцький деканат вотум недовіря ред[акторові] нов[ого] “Сіона” і адресу до митрополита щоби провірив життя Сарніцького^{xxiii}.

Слово клевети на “Діло” за справу переходу Наум[овича] на православіє (“Діло”, ч. 52. Новинки)^{xxiv}.

В Бучачи не учит ніхто релігії а повинні Василяне^{xxv}. Сарніцький. Нова дефравдація. Жак продає товар Столярського^{xxvi}. Обікрав касу сидит в Івановій хаті.

Ліквідація каси заличкової.

Місто Львів засновує на грошву Вахнянина школу руску^{xxvii}. Narodowa артикули против того і против Вахнянина, каже що всего 2000 Русинів, хіба що Вах[нянин] хоче 11000 уніатів поляків зручити. І грозит в кінци: Ale to wszystko піс піе роможе. 22/5 І Загальні збори тов[ариства] реміс[ничого] “Зоря”^{xxviii}. 20/5 з’їзд священників, від’їхали з тим з чим і приїхали, о “Сіоні” та деяких грошах не дозволено говорити, внески дотичні ухилувано.

Може ще що нового знайдете в “Ділі” з четвергом коли дістанете его. Присилайте до мене: ул. Куркова, 25 за рецепісою. Ваш Шухевич.

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1603. – Арк.203–206. – Автограф.

№ 11

[7 червня 1884 р.].

В Нагуєвичі. Сьогодні повісився на шарагах власного помешкання Палух^{xxix}. Додайте і се до літописі. З Дрогобича.

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1618. – Арк.507–508. – Автограф.

№ 12

[друга половина липня 1884 р.].

Ласкавий Добродію!

Посилаю манускрипту дещо. Зладьте і передайте скоро до друкарні.

Початок ферій;

рекурс магістрату против міністерського розпор[ядження] зглядом школи руської у Львові^{xxx};

місії Бернардинські;

вибори на Буковині: 6 старостів. 4 дідичі. Директор поліції?^{xxxi};

холера^{xxxii};

Романьчук справоздане^{xxxiii}.

Більше не маю, бо вірте заліз у такій кут, що часописей від середи до середи не бачив. Ваш [підпис].

Як Вам треба грошей, най Вам дасть брат, скажіт єму.

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів і текстології. – Ф.3. – № 1618. – Арк.585. – Автограф.

№ 13

[між 5 та 10 серпня 1884 р.]

Ласкавий Добродію!

В Станіславові не мав я часу з Вами бачитись побалакати, тож хотів би-м хоть в часті письмом залагодити справу редакції ч. 15 “Н[ового] З[еркала]”. Як бачите сконфісовано ч. 14, а наклад 2-ий вийшов може, або вийде еше, о якій вість хіба Грабович^{xxxiv}. Тож хотів би-м трохи поправити ч[ислом] 15-тим. Без Вашої помочі ніяк. “Сучасна літопись” сталась такою конечністю в “Зеркалі” і так за нею люде шукают, що без неї і “Зеркало” ніц не варте. Матеріалу досить маєте, щось я Вам подаю, зладьте на всіх 31 днів, щоби доповнити сторону. А коли станете говорити про педаг[огічний] зйїзд в Станіславові^{xxxv}, натягніт трохи комітет, котрий для того зйїзду ледви що салю приставив, а про мешкання та всяке інше не дбав. Не було навіть місця для нас, щоби разом зійти ся і побалакати, що впливає дуже на народних учителів. Прошу зладьте літопись, щоби в понеділок пішла до друку конче, аби число вийшло 14/8. В посліднім письмі трохи матеріалу вислав я Вам, повторяю сей і новий.

Вандрівка^{xxxvi}.Крадіж 23 Гицкевича бурмістра Долини^{xxxvii}.

Проф[есорство] в Станісл[авові] – про юліан[ський] і григоріан[ський] календар.

Нагороду пильности роздавано^{xxxviii}, розсилано ради повітові. Молитовник Бобровича^{xxxix}.

Ярослав жандарм – трирам[енні] хрести.

Бучач гимназія^{xl}.

Дрогобич. Погром.

Белз[ька] рада гром[адська] розв'язана^{xli}.

Романчук справоздання.

Misye ludowe – Бернарда[инські]

Вибори на Буков[ині] – старости.

Рекурс маг[істрату] против руської школи.

Ув'язнення Гицкевича^{xlii}.Педаг[огічний] зйїзд^{xliii}.Віче^{xliv},

вечер деклам[аційний].

Слідство против директорів банку рустикального^{xlv}.“Fremdenblatt” о Василіанах^{xlvi}, Гучковського видавництва о публ[ічних] оказіях^{xlvii}, запомоги іде ½ на ліквідаторів на діети etc.

Ваш, [підпис].

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1618. – Арк.587–589 – Автограф.

№ 14

[кінець вересня-перша половина жовтня 1884 р.]

Ласкавий Добродію!

Пізно довідав ся я о Вашім від'їзді, тож не шукав спосібности бачитись. Лихо сталось. Прошу Вас на се число коньче о сучасну літопись до котрої

матеріалу низче подаю. Також прошу Пархенбліта зладити щоби я вперед вислав Корнилови^{xlviii} за для ілюстрованя. Пархенбліт давненько не явився тож слідуюче число треба его доволі помістити.

Також прошу Вас о вірш Устіяновича, що я Вам до перегляду передав про жидівську шкапу; він як раз здасть ся міні в сім числі.

Ви мабуть були на зборах загальних Нар[одного] Дому, той чули як о. проф. Костецкій^{xlix} боронивсь против того, щоби бурсаків в руску гимназію не давати, між мотивами находивсь і сей, що русинам треба знати німецького языка, бо коли вийдут у висші сфери мусят его добре знати^l. Тож належало би присвятити о. проф. Костецкому вірш в альбум за сю оборону і за диплом, якій він дав ученикам німецьких гімназій входить у вищі сфери. Прошу Вас дуже о сей вірш^{li}. Матеріалу подаю, що зміг зібрати.

Тит Будзиновський^{lii} – і біляж вичеркнення з тов[ариства] педагогічного.

Домінікани – обсерва^{liii} – плач Лямпі [?]

Протест р[уських] п[ослів] против виб[ору] Журовского^{liv}.

Наум[ович] і Площ[анський] – в Києві і Москві^{lv}.

Київ – студенти^{lvi}.

Загальні збори Народ[ного] Дому, Внески Маліновського – викинути бурсу, салі надати рус[ькому] театрови, степендії не давати, викинути акад[емічний] кружок^{lvii}.

Gazeta narod[owa] денунціює учеників р[уської] гимназ[ії], що пішли до Росії.

Кур'єр – денунціації на Січинського^{lviii}.

Може би і Маліновському вірш в альбум посвятити? Прошу Вас дуже надошліт матеріал як найскорше, бо вже і так опізнюєсь видавництво. Чи останете довго в Вікні?

Прощавайте.

Ваш, [підпис.]

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1618. – Арк.681–683 – Автограф.

№ 15

[друга половина жовтня 1884 р.]

Ласкавий Добродію!

Отсеж то Ви лайку міні втяли, та не знати за що! Хіба за те що не знав о Вашім від'їзді. А відки ж до мене се мало дійти?! За вірш спасибіг! “Де є р[уська] отчина”^{lix} викинув прокурор. Не подобалась ему II і III зворотка. Тож переладьте єї троха. А сучасної літописи, або і таких віршів, надошліт коньче. Буде ілюстрація, як Маліновського холяву властиво викидає Лопате [?] в болото. Тож уложіт який вірш на темат Маліновського.

Сесія соймова кінчиться^{lx}. Здалобися якій вступний вірш, в котрім належало б заслуги Романьчука і Січинського піднести, і порівняти з давніми послами. Надошліт манускрипт коли 23-24, бо хотів би коньче раз бодай терміну (27) додержати. Про “Зорю” як діло стоїт?^{lxi} Кониський^{lxii} писав міні і згадував що і

Вам писав про видавництво, і поручив міні прочитати письмо его писане до Вас. Надошліт.

Ваш, [підпис].

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1615. – Арк.45–46.

№ 16

5.XI. 1884 р.

Сегодня довідав ся я від Белея, що Ви недужі, через те праця Ваша перервана, тож легче Вам посвятити хвилю часу задля уложення тексту на образки що я Вам вислав. Зробіт се для мене, зладьте его, щоби з 10/11 до друку дати. Образки наспіли вже з Берліна, а тексту не друкую, бо власне найважнійшої части, сеї про котру я писав, відповідаючої образкови, бракує. Зладьте прошу Вас дуже. Ваш [підпис].

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1618. – Арк.727. – Картка, адресована у Вікно. – Автограф.

№ 17

[Перша половина листопада 1884 р.].

Ласкавий Добродію!

Хотів би я вже докапарити послідних 2 числа “Зеркала”, та з честію, щоби відтак той чоловік, що его стане видавати на мене не складав, що послідні числа, видавані від нехочу, пошкодили передплаті. Тож не відкажіт помощи ласкавої. Темату на сучасну літопись богато, а надто дасть ся об’єктивно уняти, особливо ж належало б підписати як “Пр[олом]”^{lxiii} і “Слово”^{lxiv} кидаются на нас големи словами не попираючи їх ні одним фактом^{lxv}, Рігер^{lxvi} – Угри – банк, поворот Наум[овича] і Площ[анського]^{lxvii} – Бор[оть]ба предплатників – Видавництво Лужницького з Словарем^{lxviii}. Підкарпатська Русь. Донос “Слова” що: ... процес “Ділу” робит, чим хоче “Слово” у предплатників “Діла” підкопати. – Щось про “Зорю”, справа Козловського в раді паньства^{lxix}. – Сиротинський фонд. Костецкий і пр[очая]^{lxx}.

Не відкажіт помочи Вашої дуже Вас о те прошу, матеріалу на се число у мене майже ніякого.

Коли побачите Коцовського^{lxxi} просіт его за мене о якій вірш.

Манускрипт передайте впрост до друкарні.

Ваш, [підпис].

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів і текстології. – Ф.3. – № 1603. – Арк.379-380. – Автограф.

№ 18

[друга половина листопада 1884 р.].

Забули за мене. Пригадуюсь. Друк укінчений, малюнки суть, чекаю тільки на обіцянку. Конкурс кінчит ся 30/11, до того часу хотів би-м коньче довести до ладу книжочку. Очікую пильно.

[Підпис].

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів і текстології. – Ф.3. – № 1618. – Арк.728. – Автограф.

№ 19

[вересень-жовтень 1891 р.]

Ласкавий Добродію.

Моя недуга не дозволяє міні з Вами бачитись. Тому відношусь письмом. В 20, 21, 22 і 23 ч. мусимо скінчити I часть “Д[он] Кіхота”^{lxxii}, тому треба его скоротати. До 20-ого числа прошу о текст про те, як Д[он] К[іхот] нападає на вівці^{lxxiii}, бо той кліш маю готовий. Дальші кліші мушу дати вже в понеділок до роботи, тому будьте ласкаві визначит котрі із рисунків маю до того ужити; долучаю Вам їх будьте ласкаві виберіт і назначіт з другої сторони, та передайте хлопцеві, або, коли воля, зайдіт до мене, я цілий час дома, хіба що по обіді до 4-ої трохи дрімаю.

Скрипт, який передали-сьте до друкарні, я розділив на два числа 18 і 19^{lxxiv}. До 20-ого про баранів будьте ласкаві зладити і в понеділок передати друкарні. Зайдіт до мене.

Здорові будьте.

[Підпис].

[Допис рукою І.Франка] Шолом Мамбріна, Напад на вівці, Д.К. у горах, Покутя, Д.К. в пивниці, Д.К. зачеплений за руку, Д.К. в клітці.

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1607. – Автограф

№ 20

[кінець 1894 р.]

Ласкавий Добродію!

Загадуємо для дітий урядити на “Бесіді” Миколайка. Треба нам до того красти слів, котрі я і в “Дзвінку” помістити хочу^{lxxv}. Ява ось яка: Являє ся Миколай поруч него клячить білий ангелик, про котрого розкаже Мик[олай] що він теж доброго добрим дітям приносить; потім каже Мик[олай]: ось тут ліворуч є і другий [ангелик – Я.Г.], чорний з рогами, котрий і т.д. різьби приносить (буде мав у руці різьбу). Потім каже М[иколай] що тут повно таких дітей нема, а коли є то вже їх не буде – тож проч відси (чорний зникає)... почім роздає Миколай дарунки. Залучим два віршики польські, той з малого святка дуже удатний, додати до него те, чого нема з яви яку описую і за те оно у другім вірші назначене. Дуже Вас прошу злагодити міні се, але можете на п'ятницю, бо я мушу дати до друку скорше.

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1610. – Арк.25–26. – Автограф.

№ 21

[Орієнтовно 1899 р.]

В[исоко]п[оважаний] Пане Докторе!

Посилаю часть другої части^{lxxvi}, решту перепишу нині і пришлю завтра. У мене було до тепер тільки шкільного і домашнього заняття, що годі було

прискорити роботу. Тепер піде она вже живим темпом, бо і кліші приготовані наперед.

В сій часті, яку я назвав оглядом етнологічним, подаю по при мої погляди личні, еще і такі річи, які ж годі було в дальших уступах помістити, надто старався я вложити тут слова гуцульські такі яких в дальших уступах годі з'ужиткувати, в наслідок чого тота часть вийшла обширнійша як я зразу був зладив. Се але буде корисніше так як в дальших частях подаю тільки факти, а личні мої погляди ні разу не мають місця.

Переглянувши прошу передати просто до друку.

З поважанням, [підпис].

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1635. – Арк.427–428 – Автограф.

№ 22

24. 11. 1901 р.

Шановний Добродію.

Мині треба дещо про обхід Андрея а іменно відки взявся тот звичай его обходити і може Ви знаєте, де би за тим пошукати. Мині треба сего пильно, бо до відчиту на андреевський вечер (за тиждень).

Прошу о ласкаву відповідь через друкарню. Мині не розходить ся о звичаї, але о те, яку зв'язь они з Андреем мають.

З правдивим поважанням, Шухевич.

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1635. – Арк.419–422. Автограф.

№ 23

[Орієнтовно 1904 р.]^{lxxvii}

В[исоко]п[оважаний] Добродію!

В посліднім “Вістнику” подали Ви цілком невірро, немовби я забрав добр[одія] Лисенка з товариства до Княжної Сап[іжиної]^{lxxviii}. Се просто злобна неправда, яка хіба вимірена на те, аби понизити мене в очах читаючих “Вістник”, а котра як раз свідчит о прикритих відносинах посеред членів товариства, а має хіба на цілі замість лагодити лише ятрити. Аби власне від себе усунути такий закид, не хочу прилюдно розкривати сего і пятнувати Вашу звістку яко цілком неправдиву, а тільки зазначую тут, що ані княжна не чекала у мене на добр[одія] Лисенка, ані я по него не приходив, аби его забрати од княжної, а тільки явивсь я в товаристві на зазив голови “Льв[івського] Бояна”, котрий враз з другими членами того товариства зайшов до товариства Шевченка, аби добр[одія] Лисенка забрати до фотографа, у якого ожидало на него звиш 60 людей. Мині дано там місце сходи, а се для того, бо було мині по дорозі, а згодивсь я на те місце, бо здавалось мині, що і я маю право зайти до товариства, а лише кількоро людей других.

У Княжної був я з добр[одієм] Лисенком доперва о год. ½ до 8-ої веч[ора] а завів я его туди кермунучись загально в цивілізованім світі принятим звичаєм – ревізити.

Добре понятє буде мав добр[одій] Лисенко о наших відносінах скоро прочитає Вашу статтю, а в ній таку крайне злобну неправду!

З поважанєм, Шухевич.

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1635. – Арк.429–432.

№ 24

18 / XII [1907 р.]^{lxxxix}

Високоповажаний Добродію!

Перед п'ятницею, треба нам львівським членам Комітету зібрати для умовлення пляну уложення вказівок для збирання пісень, які в п'ятницю мав би комітет повний ухвалити. Я вислав Вам вказівки словінського комітету нарочно, щоби сьте їх переглянули і переконали ся, що ми можемо цілком інший проект уложити як сей, що Вам вислало Намісництво а зробив его др. Поттер на підставі загального проекту злагодженого в р. 1905 на засіданю так зв[аного] Centralaushum у Відни. На четвер запрошую кромі Вас і п[ан]а Щурата^{lxxx} еще пп. Ф.Колессу^{lxxxii} і Роздольського^{lxxxii}, до чого маю уповажнення від п[ан]а Намісника, значить усіх львівських, кромі п[ан]а Верхратського^{lxxxiii}, котрий є хорий.

Тож прошу прибути в четвер о год. 10-ій рано до Муз[ичного] Інститута^{lxxxiv} (Народний Дім II поверх, де була канцелярия Дирекций гімназ[ій]).

З високим поважанєм, [підпис].

18/12

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1635. – Арк.423–426 – Автограф.

№ 25

[кінець грудня 1907 – початок січня 1908 р.].

Через неоглядність вислано Вам V т. "Гуцульщини"^{lxxxv} без рецепісу. Прошу донести чи дістали-сьте его.

З поважанєм.

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1635. – Арк.447. – Поштова картка, автограф. У нижньому правому куті замість підпису печатка: "Володимир Шухевич Львів, ул. Собісчини 7".

№ 26

[16 червня 1909 р.]^{lxxxvi}

Шухевич. Львів. Прошу зайти в п'ятницю 18/6 о год. 6-ій пополудни до Музичного Інститута для поради в справі видавництва "Пісня народна"^{lxxxvii}.

З поважаням, [підпис].

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1635. – Арк.415. – Поштова картка з двома штемпелями зверху. На штемпелі, що праворуч, видно напис: "Lemberg. 16.VI.09". У верхньому правому кутку марка з зображенням Франца Йосифа, нижче – адрес одержувача: "Вп. Др. І. Франко. Львів. ул. Софії"

№ 27

15.01. 1914 р.

Засідання Комітету для видавництва “Нар[одна] Пісня в Австрії” відбудеться в п’ятницю 16/ I о год. 6-ий вечером в канцелярії Д-ра Янера. (Рада шк[ільна] Краєва, II пов[ерх]). На порядку: справоздане за рік 1913.

З поважанням, [підпис].

Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАН України. – Відділ рукописів та текстології. – Ф.3. – № 1635. – Арк.417. – Автограф.

ⁱ Йдеться про друге народне віче русинів, яке відбулося 17 (29) червня 1883 року. І. Франко в ньому участі не брав, але підготував промову про економічне становище українського народу, яку на вічі виголосив Василь Нагірний. Цю промову В. Нагірного опубліковано: Бесіда Василя Нагірного // Діло. – 1883. – Ч.69. – Від 21.06 (3.07). – С.1–3; ч.70. – Від 23.06 (6.07). – С.1–3.

ⁱⁱ Вікно – село Скалатського повіту на Тернопільщині (тепер – Гусятинського району Тернопільської області). Сюди, у маєток Федоровичів, на прохання діда Володислава Федоровича з 1883 р. І. Франко приїздив працювати над архівом і написанням наукової біографії політичного діяча, поета Івана Федоровича.

ⁱⁱⁱ Володимир Барвінський (1850–1883) – громадський діяч, публіцист і літератор. Один із засновників товариства “Просвіта”, перший редактор часопису “Діло”, організатор перших українських народних віче у Львові. Вірш І. Франка, присвячений першій річниці смерті В. Барвінського, називався “Спом’янім!” і був опублікований у “Новому Зеркалі” 1884 р. (ч. 3. – Від 1 (13) лютого. – С.1) з підписом “Живий”.

^{iv} Корнило Устиянович (1839–1903) – маляр, письменник, публіцист, син поета Миколи Устияновича. У 1882–83 рр. редактор та ілюстратор сатирично-гумористичних часописів “Зеркало” та “Нове Зеркало”. Так само як і І. Франко, на початку 80-х рр. XIX ст. перебував у маєтку Володислава Федоровича у с. Вікно на Скалатщині, де для товариства “Просвіта” намалював його портрет (про це: Нановський Я. Корнило Миколайович Устиянович. – Київ: Мистецтво, 1963. – С.18–19; Чемера Г. Село Вікно. Історія і сьогодення. – Тернопіль: Лілея, 1998. – С.30–32).

^v “Нове Зеркало” – сатирично-політичний двотижневик, спрямований проти московізму. З 1882 р. виходив у Львові під назвою “Зеркало”, протягом 1884–1885 рр. називався “Новим Дзеркалом”. Виходив до 1886 р.

^{vi} Швинделес Пархенблїт – один із сатиричних персонажів часопису “Нове зеркало”.

^{vii} Руське педагогічне Товариство – засновано 1881 р. для сприяння потребам українських народних шкіл. Серед засновників Товариства – А. Яновський, К. Сушкевич, О. Огоновський, Н. Вахнянин, О. Партицький, В. Барвінський та інші. Протягом 1881–1884 рр. Товариство розвивалося дуже повільно і займалося переважно формальними справами – тому до 1884 р. воно мало всього 354 члени. Перші загальні збори Товариства відбулися 2 березня 1884 р. і саме тоді до його виділу увійшов Володимир Шухевич. На першому засіданні Виділу 5 березня було прийнято два важливі рішення: провести загальний збір Товариства у Станіславові літом 1884 р. і видавати книжечки для українських дітей. Саме з проханням допомоги у справі видання книжок звертається В.Шухевич до Франка у цьому листі.

^{viii} Ось що пише про це “Діло” (Загальний збір руського Товариства педагогічного в Станіславові. – Ч. 87. – Від 28.07. (9.08). – С.1: “На внесенє члена виділу проф. Шухевича постановлено утворити бібліотеку товариства переважно з книжок содержания педагогічного. В тій цілі розіслано запрошенє до різних людей і товариств, щоб зволили товариству надсилати деякі книжки. На се запрошенє надходять різні книжки і бібліотека поволи заповняєся. Той же член вніс, щоби виділ приготував виданє ілюстрованих книжочок для дітей. Вибрано отже матеріал і постановлено печатати в Берліні у Енгеля книжочки двоякого рода: для дітей, що ще не ходять до школи і для початкуючих в науці. Книжочки сі вийшли

вже друком і маю честь предложити їх тут світлому зборові”. Отже, в березні В.Шухевич звертається по допомогу до І.Франка у виданні книжечок для дітей, а у серпні вже звітує про видання книжечок. На тій підставі датуємо лист березнем 1884 р. (в автографі датування відсутнє).

^{ix} Йдеться про видавця Енгеля, який в Берліні видавав ці книжечки.

^x Амброзій Яновський (1810–1884) – педагог, посол до сейму у 1861–1882 рр. і до парламенту у 1873–1879 рр., член і віце-сеньйор Ставропільського інституту, очолював “Галицько-Руську матицю”, очолював і був засновником “Руського Педагогічного Товариства”. Помер 1 березня 1884 р. І.Франко присвятив йому епітафію, опубліковану у шостому номері “Нового Зеркала”. – Від 15 (27) березня. – С.3 з підписом “Живий”. З огляду на ці факти проставляємо датування.

^{xi} Іван Белей (1856–1921) – журналіст і письменник у Галичині. У 1881–1882 рр. разом з І.Франком видавав журнал “Світ”, протягом 1883–1902 рр. – був редактором газети “Діло”.

^{xii} Корнило Кахникевич (1850–1926) – журналіст і громадський діяч у Львові, співредактор “Діла” (1884-1890), редактор урядового щоденника “Народний Часопис” (1891–1914 і 1918), двотижневика “Господарський часопис”.

^{xiii} Процес проти польського письменника І.І.Крашевського і прусського капітана Франца Генча розпочався у Ляйпцігу 12 травня 1884 року. Під час польського повстання 1863 р. І.Крашевський, прихильник польських лібералів, виїхав до Дрездена, звідки кореспондував з різними агентами з приводу військових справ, щоб організувати повстання і повернути права Польщі до її поділу 1772 р. Докладний звіт про цей процес подавало “Діло” у статті “Процес Крашевського” (Діло. – 1884. – Ч. 51. – Від 3 (15). 05. – С.2; ч.52–53. – Від 8 (20). 05. – С.5).

^{xiv} З приводу суду над І.Крашевським німецький канцлер Отто Бісмарк надіслав листа полякам, де показав себе як свідок проти І.Крашевського (див: “Кн. Бісмарк – а процес Крашевського” // Діло. – 1884. – Ч.52–53. – Від 8(20). 05. 1884. – С.1.

^{xv} Йдеться про факт застосування жандармами зброї проти людей, які зібралися 11 травня 1884 р. у Копичинцях, щоб мирно заманіфестувати опозицію бурмістрові в якійсь дорожній справі. Були людські жертви (Див.: “Розрухи в Копичинцях” // Діло. – 1884. – Ч. 50. – Від 1 (13). 05. 1884. – С.1).

^{xvi} “Діло” повідомляло: “П.Слонецький, інспектор народних шкіл округу коломиєцького, має бути ... з уряду усунений. Не знаємо ще нині причини і не запускаємося в ніякі здогади; пригадаємо лише нашим читателям, що той “postępowiec” не терпів руського язика, натискав на філію тамошню польського товариства педагогічного, щоби збирала підписи на знесеня руського письма ...” (Новинки // Діло. – 1884. – ч.44. – 17 (29) 04. – С.3).

^{xvii} “Ян Гневош, редактор “Strażnicy”, закинув п. Ал. Гриневецькому, ад’юнктові судовому з Буска і руському кандидату на посла сейму, що він “sprzedal za hroszi braci Rusinow”. В дні 5 і 6 грудня 1883 р. відбулася в тім ділі розправа перед присяжними. По переведеній розправі присяжні підтвердили провину Гневоша против безчинства чести [...], а трибунал засудив его на 8 місяців вязниці. П.Гневош вніс до трибуналу касаційного зажалення неважності [...]. Вчора, дня 12 мая, відбулась в Відни публічна розправа касаційна[...]. Трибунал касаційний по переведеній розправі уневажнив засуд львівського суду, узнавши справедливість закидів п. Гневоша і зарядив повторну розправу перед судіями присяжними” (Новинки // Діло. – 1884. – Ч.50. – 1 (13). 05. – С.3).

^{xviii} Йдеться про факт масової закупівлі мазурами в Галичині ґрунтів. Цим поляки хотіли запобігти еміграції збіднілих польських селян в Америку (Дивись: Колонізація Мазурів на Русь // Діло. – 1884. – Ч.83. – 19 (31). 07. – С.1).

^{xix} Стояловський Станіслав (1845–1911) – римо-католицький ксьондз, за радикальні погляди був відлучений Ватіканом від церкви, але відтак примирився з Папою і урядом.

^{xx} Правильна назва “Рускій Сіон” – український католицький двотижневик, який виходив у Львові протягом 1871–1885 рр. з ініціативи і за головною редакцією С.Сембратовича. У цьому органі співпрацювали Ю.Пелеш, К.Сарницький, О.Торонський та ін.

Від 1872 р. орган називався “Рускій Сіон”, а 1880–1882 – “Галицький Сіон”, після чого повернувся до старої назви.

^{xxi} Справу Петра Добрянського розбирали 14 травня 1884 р. перед судом в Будапешті в конференційному залі парламенту. Йшлося про напад П.Добрянського на посла Угрона під час засідання палати парламенту 9 травня (див: Діло. – 1884. – Ч.52–53 (від 8 (20). 05. – С.6. Новинки).

^{xxii} “Єзуїтські місії відбудуться в днях від 10 до 18 мая в латинському костелі в Кривчи, повіта борщівського. Руським священикам припоручено брати участь в церковних відправах” (Новинки // Діло. – 1884. – Ч.48–49. – 28.04. (10.05). – С.7.)

^{xxiii} Сарницький Климент (1832–1909), протоігумен, церковний діяч, професор богослов'я та східних мов Львівського університету.

^{xxiv} Наумович Іван (1826 – 1891) – священик, посол до сейму, парох кількох парафій у Галичині, з 1872 по 1883 р. – парох міста Скалат. Наймобільніший москвофільський діяч, просвітитель селянства, організатор “Общества ім. Качковського”, видавець “Науки” та “Руської Ради”. 1882 р. організував перехід на православ'я громади села Гнилички на Тернопіллі, а 1884 р. емігрував до Росії, де перейшов на православ'я. Про перехід І.Наумовича на православ'я опублікувало замітку “Діло”, за що “Діло” стало об'єктом наклепів різних львівських, переважно москвофільських, газет. У цьому фрагменті листа йдеться про замітку “Великої несовісної клевети...”, поміщеної у розділі “Новинки” у “Ділі” (ч.52–53. – С.6).

^{xxv} Повідомлення про цю подію в “Ділі” (1884. – ЧЧ. 52–53. – С.2): “В Буцацькій монастирській школі народній нема в сім році шкільнім катехита греко-католицького обряду, отже катехит латинський учить діти руські релігії в язичі польським”.

^{xxvi} Повідомлення про цю подію в газеті “Діло” (1884. – Ч.54 (від 10 (22).05. – С.3. – Новинки): “В корпорації майстрів столярських у Львові відкрито вже перед кількома неділями дефравдацію звиш 1000 злр., котрої допустився голова тої корпорації, Винкентій Жак. Позаяк приватна інтервенція нічого не помагала, а Жак старався ще достатися яко член до палати торговельної, корпорація віддала цілу справу судови, а Жака оногди увязнено”.

^{xxvii} Анатоль Вахнянин (1841–1908) – український композитор, письменник, громадський діяч, політик, посол до Галицького сейму і державного парламенту, засновник товариств “Просвіта” у Львові, “Січ” у Відні, “Львівський Боян”, “Союз співацьких і музичних товариств”, перший директор Вищого музичного інституту у Львові. На четвертому засіданні ради міста Львова А.Вахнянин добився того, що міська рада одностайно прийняла резолюцію на заснування народної школи у Львові з українською мовою викладання (про це: Відрадний об'яв // Діло. – 1884. – ч.52–53. – С.1)

^{xxviii} Загальні збори членів ремісничого товариства „Зоря” відбулися 22 травня у великому залі Народного Дому (Діло. 1884. – Ч.52–53. – Від 8(20). 03. – С.6 (Новинки)).

^{xxix} Йдеться про Олексія Палюха – управителя “Народного Дому”. Дата його смерті, а отже й дата написання листа, визначена по рубриці посмертних повідомлень газети “Діло”. У цій газеті 1884 р. (ч. 60 від 26.05 (7.06) – С.3) повідомлялось: “Алексей Палюх, управитель “Народного Дому”, умер сегодня в ночи наглою смертею. Покійний був личностею звістною в найширших кругах руських. Цілою душею був відданий ділам “Народного Дому” і якнайсовітнійше і найточнійше сповняв свої обов'язки. От якогось часу терпів на заворот голови і тая слабость сталась причиною його наглої смерті”. Інформація про причину смерті О.Палюха у газетному повідомленні відрізняється від поданого В.Шухевичем в листі.

^{xxx} Йдеться про справу заснування у Львові української народної школи, якої ініціатива належала А.Вахнянині. “В справі руської школи народної у Львові подав магістрат рекурс до міністерства против наказу краєвої ради шкільної, щоб заложив від слідуочого року шкільного руску школу. ... Магістрат мав з припоручення ради виготовити проект створення руської школи – і заким ще вив'язався з вложеного на него радою обов'язку після вже рекурс против наказу ради шкільної” (Новинки// Діло. – 1884. – Ч. 76. – Від 3 (15) 07. – С.3).

^{xxxі} 8 липня 1884 р. відбулися вибори до сейму в 12 виборчих сільських округах на Буковині. У шести з 12 виборчих округів кандидували українські послы, але вони пройшли тільки у двох округах. “Загальний результат виборів до буковинського сойму такий, що вибрано 4 старостів (Кешмана в Сучаві, Ортинського в Кіцмани, Кохановського в Кімполонгу і Гормузакія в Чернівцях); 4 дідичів – Румунів (барона Ал.Василька в Вижниці, Зотту в Заставні, барона Вікт. Стурцу в Горагоморі і Юр. Флондора в Сторожинці); 2 урядників судових (судію Купеца в Садогорі і адюнкта Морарію в Станівцях), 1 світника правительства (Ор.Реннея в Радівцях) і президента краю Алезаніого (в Сереті). Хибувало ще, щоб вибрали були директора поліції! – позволимо собі повторити за одною польською газетою” (По виборах на Буковині // Діло. – 1884. – Ч.75. – 30.06. (12.07). – С.1).

^{xxxіі} Йдеться про епідемію холери, яка вибухнула літом 1884 р. у Франції і поширилася також у Галичині.

^{xxxііі} Юліан Романчук (1842–1932) – педагог, літератор, видавець, визначний громадський діяч. Посол до сейму (1883–1895) та до парламенту (1891–1897, 1901–1918), член і засновник багатьох товариств у Галичині. В поданому листі йдеться про посольський звіт Ю.Романчука перед виборцями в Калуші 20 липня 1884 р. Про це: Посол Юліан Романчук перед виборцями в Калуші // Діло. – 1884. – Ч.81. – 14 (26) 07. – С.1.

^{xxxіv} Грабович Іларіон (1856–1903) – письменник, за фахом учитель гімназії, співредактор часописів “Діло”, “Світ”, “Зоря”.

^{xxxv} 5 серпня 1884 р. у Станіславові відбувся загальний збір Руського педагогічного товариства. У роботі цього збору В.Шухевич брав участь як член Виділу. В складі молодіжної мандрівки на збір мав прибути І.Франко, з яким В.Шухевич не зміг зустрітися (див. початок листа). Про перебіг подій на зборі: Загальний збір руського Товариства педагогічного у Станіславові // Діло. – 1884. – Ч. 87. – Від 28.07 (9.08). – С.1-2

^{xxxvі} Йдеться про мандрівку руської молоді, що почалася 27 липня 1884 р. У цій мандрівці брав участь І.Франко, який залишив поетичний літопис мандрівки, виданий 1884 р. книжечкою “В дорогу”. Під час мандрівки І.Франко виголосив відчити “О початку і знесенню панщини на руській землі”, “Про початки нашого національного відродження за часів австрійського пановання аж до 1848 року”, “Дума про те, як гетьман козацький Самійло Кішка втік з турецької неволі”.

^{xxxvіі} “Пан Станіслав Гицькевич, бурмістр міста Долини, член ради повітової і начальник філії рустикального банку, перед арештованням своїм признався до споневірення на шкоду банку рустикального звиш 20000 зр.” (Новинки // Діло. – 1884. – Ч.86. – Від 26.07.(7.08). – С.3).

^{xxxvііі} “Нагорода пильності” – післяекзаменаційні подарунки школярській молоді, які практикувалися того часу. В листі йдеться про те, що нагороду підмінювали польськими релігійно-агітаційними книжками, невідповідними для віку школяра.

^{xxxіx} Лука Бобрович – емігрант, сотрудник змартвихстанців, проповідник у церкві св. Юрія у Львові, катехит народної школи св. Анни у Львові. Йдеться про виданий латинськими літерами молитовник о. Бобровича, який самовільно його апробував, що викликало гнів у митрополичого ординаріату і латинських священників. о. Бобровичеві цей інцидент минувся безкарно.

^{xl} Йдеться про те, що шкільна краєва рада бучацької гімназії відібрала від отців Василян.

^{xlі} Громадська рада міста Белза почала роботу 24 липня 1884 р. (Новинки // Діло. – 1884. – Ч.80. – Від 21.07 (2.08). – С.3)

^{xlіі} Бурмістр Долини Станіслав Гицькевич був арештований 5.08. 1884 р. за викрадення понад 23000 гульденів, виторгованих з безпідставної ліцитації маєтку невинного селянина (Новинки // Діло. – 1884. – Ч.85. – Від 24.07. (5.08). – С.3-4.)

^{xlііі} Збір Педагогічного товариства відбувся у Станіславові 5 серпня 1884 р.

^{xliv} Йдеться про руське окружне віче, що відбулося в Долині 21 серпня 1884 р. І.Франко брав у ньому участь, а навіть поставив резолюцію, яку віче прийняло. Про це: Резолюції, ухвалені одногосно руським окружним вічем в Долині дня 21 серпня 1884 р. // Діло. – 1884. – Ч.93. – від 11(23).08. – С.1; Руське окружне віче в Долині // Діло. – 1884. – Ч.93 – Від 11(23)08. – С.1–2; ч.94. – Від 14(26).08. – С.1–2; ч. 95 – Від 16(28). 08. – С.1–2.

^{xlv} “Против бувших директорів рустикального банку розпочалося в наслідок приватної жалоби карне слідство, котре провадить сов. Симонович. Прослухав він вже д-ра Фрида” (Новинки // Діло. – 1884. – Ч.85. – Від 24.07 (5.08). – С.3.)

^{xlvi} Йдеться про статтю “Василіане і Єзуїти”, поміщену в півофіційному органі “Fremdenblatt”. У статті говорилося: “Щоби всему тому [російсько-православній пропаганді у василіанських монастирях Галичини – Я.Г.] запобігти, головню, щоб “монастирі не відводились від католицизму, а надто, щоби вдержати цілий тон, на половину політичний, на половину релігійний рух меж Русинами, – постановив папа Лев XIII в порозумінню з австрійським правительством і провінціалом о.Сарницьким перевести основну реформу Василіян в Галичи-ні. Зретифікував приписи законні. зорганізував новиціат в Добромилі і віддав его єзуїтам” (Справа Василіансько-Єзуїтська // Діло. – Ч.84. – Від 21.07 (2.08). – С.1.)

^{xlvii} Йдеться про агітаційну польську публікацію Відмана “Franciszek Smolka”, яка в 10-ти аркушах друку розповідала про революційний та конспіраційний польський рух в Галичині 1830–1840 рр. Меценатом цього видання був Стефан Гучковський – директор Ставропігійської друкарні у Львові (Дивись: І се повинно бути? // Діло. – 1884. – Ч.85. – Від 24.07. (5.08). – С.4.)

^{xlviii} Йдеться про Корнила Устияновича.

^{xlix} Йдеться, мабуть, про Платона Костецького (1832–1908) – публіциста і літератора, редактора “Зорі Галицької”.

ⁱ Йдеться про дискусію на загальних зборах членів “Народного Дому” 8.10. 1884 р. з приводу мови викладання у бурсі при “Народному Домі”. Отці О.Чировський та М.Малиновський доводили потребу німецькомовного навчання (Загальний збір членів “Народного Дому” // Діло. – 1884. – Ч.114. – 2 (14). 10. – С.1).

ⁱⁱ Цей епізод став основою вірша І.Франка “Пісня руського бурсака”, присвяченого о.Костецькому, опублікованого в журналі “Нове Зеркало” (1884. – № 19. – 1 (13). 10. – С.3) з підписом “Мирон”. Вірш є пародією на відому старогалицьку пісню “Я шасний руську матір маю”.

ⁱⁱⁱ Будзиновський Тит (1849–1897) – управитель школи при чоловічій учительській семінарії у Львові.

ⁱⁱⁱⁱ Йдеться про реформу домініканських монастирів і заведення “Обсерви”, за якою регулювався ще суворіший денний режим монахів (підйом о 4 ранку, спів хором у церкві 7 разів на день, введення щоденого посту (крім неділі і свят), позбавлення всякої власності, повне обголення голови). Про це дивись: Новинки // Діло. – 1884. – Ч.98. – 23.08. (4.09). – С.3; Реформа Домініканців і реформа Василіян // Діло. – 1884. – Ч. 100. – 28.08. (9.09). – С.1.

^{lv} Йдеться про протест проти ухвали сейму від 9.09.1884 р., якою затверджувався як посол від посілостей Лиско – Балигород – Лютовиська Теофіль Журовський. Протест було опубліковано з підписами послів Ю.Романчука, М.Антоневича, Т.Бережницького, М.Січинського, С.Качали, П.Лінинського, Сінгалевича та Кс.Охримовича (Протест руських послів проти ухвали сейму з дня 9 вересня 1884 // Діло. – 1884. – Ч. 102. – 1(13). 09. – С.2).

^{lv} Площанський Венедикт (1834–1902) – історик, публіцист московфільського напрямку, редактор львівської газети “Слово” (1871–1887), один з головних обвинувачених у процесі Ольги Грабар (1881). 1887 р. емігрував до Росії, де був цензором. У видрукованому фрагменті йдеться про візит В.Площанського та І.Наумовича до Києва для зустрічі з обер-прокурором святого синоду Победоносцевим, а крім того – поїздка Наумовича до Москви для збору популярних російських видань (Новинки // Діло. – 1884. – Ч.108. – 18 (30).09. – С.3).

^{lvi} Йдеться про події святкування 50-літнього ювілею існування київського університету св. Володимира, що відбулися 19–21 вересня 1884 р. На святкування ректор допустив лише

300 студентів; студентам було відмовлено у контролі над концертом і бенкетом в рамках ювілею. Студенти опротестували такі рішення, відмовившись від участі в торжествах. У відповідь на це ректор розпорядився не допускати цих студентів в університет. “Коли ректор, куратор і обер-прокурор св. Синода Побідоносцев того дня їхали до університету, студенти на бульварі вітали їх свистом, трохи пролітало і каміння. Під час самого ж торжества ювілейного студенти ходили великими товпами по місті і співали пісні” (Новинки // Діло. – 1884. – Ч. 107. – 15 (27). 09. – С.3). Дійшло до громадських безпорядків і бійки, було арештовано 30 студентів і двох поранено.

^{lvii} Михайло Маліновський (1812–1894) – шляхтич гербу Побуг, греко-католицький священник, посол до сейму у 1861–1866 та 1869 рр., пресвітер і префект Львівської духовної семінарії, голова митрополичої консисторії, архіпресвітер, вікарій і перший проповідник собору св. Юра у Львові, секретар “Головної Руської Ради”, член-засновник і довголітній голова Галицько-Руської Матиці і “Народного Дому”, член Ставропігійського інституту, плідний історик. Йдеться про загальні збори членів “Народного Дому”, які відбулися 8.10.1884 р. у великому залі цієї установи. На цих зборах М.Маліновський як управитель “Народного Дому” читав звіт про діяльність інституції. На думку управителя, з фінансових причин “Народний Дім” повинен обмежити свою діяльність. Досягти цього треба було шляхом: “1) щоби бурсу “Народного Дому” зредувати з 30 бурсаків на 15; 2) щоби скасувати запомоги (700 злр. річно) для учащоїся молодезі; 3) щоби “Академічному кружкові” відняти нинішнє приміщення, котре може принести чиншу 300 злр; 4) щоби ніякі театральні представлення не давати в салі “Народного Дому” (Загальний збір членів “Народного Дому” // Діло. – 1884. – Ч.112. – 27.09. (9.10). – С.2).

^{lviii} Микола Січинський (1850–1894) – греко-католицький священник, посол до сейму 1883–1894 рр. Працював помічником пароха в Копичинцях, згодом парохом Черниховець, Винників та Стопчатова.

^{lix} Йдеться про вірш І.Франка “Де єсть руська вітчизна”, що був опублікований у 20-му номері журналу “Нове Зеркало” 1884 р. Ця поезія є пародією на вірш Івана Гушалевича.

^{lx} Заключне засідання сеймової сесії відбулося 23 жовтня 1884 р. (Діло. – 1884. – Ч.122. – 20.10 (1.11). – С.3).

^{lxi} Йдеться про події, що відбувалися довкола львівського журналу “Зоря” в жовтні-грудні 1884 р. Редактор журналу Омелян Партицький мав намір передати редакторство цього журналу Іванові Франкові, але під впливом деяких народовців журнал було взято під патронат Товариства ім. Т.Шевченка, а І.Франко так і не став його редактором.

^{lxii} Олександр Кониський (1836–1900) – письменник, публіцист, громадський діяч, один з фундаторів Товариства ім. Т.Шевченка в 1873 р., а опісля – ініціатор перетворення його на Наукове Товариство ім. Шевченка. Автор ґрунтовної монографії “Тарас Шевченко-Грушівський, хроніка його життя”.

^{lxiii} Початкова назва москвофільського двотижневика, який у 1880–1882 р. виходив у Львові, а у 1883–1887 виходив під назвою “Новий Пролом”. Орган був субвенційований російським урядом і спрямований проти українства. Головними редакторами були Й.Марков, О.Авдиківський.

^{lxiv} “Слово” – громадсько-політична і літературна москвофільська газета, що виходила у Львові в 1861–1887 р. Друкувалося язичієм. Відомими редакторами “Слова” були Богдан Дідицький та Венедикт Площанський.

^{lxv} Йдеться про полеміку між газетами “Діло” та “Новий Пролом” при обговоренні питань вдово-сиротинського фонду. “Діло” помістило статтю “Партійність в ділі загально-народнім” (1884. – Ч.123. – 23. 10. (4.11). – С.1), на яку “Новий Пролом” відповів статтею “Нашим клеветникам”. У статті “Відправа “Нов. Проломови” (Діло. – 1884. – Ч.128. – 3 (15). 11. – С.1–2) “Діло” зазначило, що “ціла та довга стаття не є зовсім об’єктивною, поважною виміною гадок і полемікою [...] – она починає і кончиться тривіальною “бештаниною” личностей”

^{lxvi} Франтішек Ладислав Рігер (1818–1903) – чеський славіст, з 1874 р. – один з лідерів партії старочехів, учасник чеського національного руху 30-40-х рр. минулого століття. Разом з Ф.Палацьким у 1858–1874 рр. співвидавець першої чеської енциклопедії.

^{lxvii} В.Площанський повернувся до Львова 15 листопада, І.Наумович – 21 грудня (див.: Новинки // Діло. – 1884. – Ч.129. – 6 (18). 11. – С.5; Новинки // Діло. – 1884. – Ч.143. – 13 (25). 12. – С.3.

^{lxviii} Мабуть йдеться про “Словарь славных людей”, що друкувався 1884 р. у 2–10 та 12 номерах ілюстрованого часопису “Наука”, засновником якого був Іван Наумович, а відповідальним редактором Квинтиліян Лужницький.

^{lxix} Йдеться про скандал у сеймі, який відбувся 16.10.1884 р. під час дебатів над гарантією краю за облиги комунальні краєвого банку. “При третім іменно читанню внесень комісії пос[ол] Ж.Козловській конче домагався дискусії над VI внесенням комісії. Маршалок кілька разів звертав увагу посла більших посілостей. що після регуляміну не може бути отворена дискусія [...], але Козловській мимо того обставав при своїм і домагався дискусії. Тогди маршалок видівся спонуканим одібрати ему голос. Тепер почав Козловській остро переговорюватися з маршалком, а сей мусів завізвати его до порядку. На се завізване крикнув Козловській з гордостею ображеного шляхтича: “Я не під такою булавою, як у пана маршалка, учився парламентаризму!” В палаті роздалися голоси: “Ого! Ого!”, а маршалок завізвав Козловського знов до порядку. Тогди відповів Козловській: “Менше о те, прошу вписати до протоколу, що складаю мандат!”. На се заявленне роздалися по сали соймовій грімкі оплески і окрики: “Owszem! Owszem!”. (Скандал в сеймі // Діло. – 1884. – Ч.116. – 6 (18).10. – С.3).

^{lxx} Йдеться про загальний збір відпоручників вдово-сиротинського фонду, що проходив під проводом архідиякона Пелеша 28–29. 10. 1884 р. (“Загальний збір відпоручників фонда вдово-сиротинського” // Діло. – 1884. – Ч.122. – 20.10 (1.11). – С.1–2; ч.123. – 23.10. (4.11). – С.1; ч.124. – 25.10 (4.11). – С.1–2; ч.125. – 27.10. (8.11). – С.1–2; ч. 126. – 30.10 (11.11). – С.1–2).

^{lxxi} Коцовський Володимир (1860–1921) – директор учительської семінарії в Сокалі, літературознавець, близький приятель Івана Франка. Співпрацював в “Ділі”, журналі “Зоря”, дописував поезії для “Нового Зеркала”, пізніше був членом НТШ.

^{lxxii} Йдеться про віршовану поему Івана Франка “Пригоди Дон Кіхота”, яку вперше надруковано в “Дзвінку” 1891 р. чч. 2–7, 9, 11–23. Оскільки йдеться про цю публікацію, датуємо лист 1891 р. (в оригіналі датування відсутнє), а місяці в датуванні проставляємо згідно датування номера журналу.

^{lxxiii} Відповідний уступ Франкової поеми опублікований у 20 числі “Дзвінка” від 15(27). 10. 1891 р. – С.164–165. Ілюстрував Франкову поему Теофіл Дорофійович Копистинський (1844–1916) – український художник, портретист, церковний маляр-академіст. У той час Т.Копистинський співпрацював з “Дзвінком” і, до речі, у ньому також опублікував свої ілюстрації до поеми І.Франка “Лис Микита” (про це: Ткаченко М. Теофіл Копистинський. – Київ: Мистецтво, 1972. – С.54–59).

^{lxxiv} Вісімнадцятий та дев’ятнадцятий номери “Дзвінка” вийшли 1(13) жовтня 1891 р.

^{lxxv} Сценарій свята святого Миколая опубліковано без підпису автора під назвою „Святий Николай серед русских дітей 1894 року” // Дзвінок. – 1894. – Ч.24 (20 грудня 1894). – С.458–462. Виходячи від факту цієї публікації, проставляємо датування листа, яке в оригіналі відсутнє.

^{lxxvi} Судячи зі змісту листа, йдеться про другий розділ першої частини “Гуцульщини”, редагування якої здійснивав І.Франко. Перший том праці було видано 1899 р., з огляду на те проставляємо датування.

^{lxxvii} Датування в оригіналі відсутнє. Підставою для нашого датування є те, що в листі йдеться про перебування М.Лисенка у Львові 1903 р. під час ювілейних святкувань 35-ліття його творчої діяльності. На ці події І.Франко відгукнувся статтею “Лисенкове свято в Австрії”, опублікований у “Літературно-Науковому Вістнику” (1904. – Т.ХХV. – Кн.1. – С.47–52), точність окремих деталей якої з’ясовує В.Шухевич у цьому листі.

^{lxxviii} У статті І.Франко писав про відвідання М.Лисенком Наукового Товариства ім. Т.Шевченка: “Потім пішло вітання і знайомлення з присутніми, які досі ще не були знайомі з ним, а потім д. Лисенко оглянув з великим зацікавленням канцелярію, книгарню, друкарню, бібліотеку товариства і пробув з півгодини в приятельській гутірці серед зібраних, поки прихід д. В.Шухевича не дав йому знати, що він усе ще “коронована особа” і його чекають дальші візити, а поперед усього – бачення з княгинею Сапіжиною, яка навмисне прибула до Львова, щоб стиснути його руку і дождається його в домі д. Шухевича”. Видається можливим також встановити, що описаний в листі візит М.Лисенка в НТШ відбувся 9 грудня 1903 р., про що засвідчує допис газети “Руслан” “Свято української пісні. Ювілят в Наук. Тов-і ім. Шевченка” (1903. – Ч.269. – 27.XI (10.XII)). В дописі, зокрема, говориться про вчорашній (отже, 9 грудня) візит М.Лисенка в Товариство: “Ювілят перебув в Наук. Товаристві майже годину, почім поїхав фотографуватися з Бояністами, а опісля віддавав візити тим личностям, що его відвідали. Між іншими зложила візиту Ювілятові княгиня Сапіжина”.

^{lxxix} В оригіналі зазначено тільки день і місяць написання листа. Рік визначений на підставі двох деталей. По-перше, в листі йдеться про організований 1907 р. комітет для збирання народних пісень, зорганізований для роботи над проектом “Народна пісня в Австрії”. Цей комітет вперше зібрався 14 червня 1907 р. і до нього, серед інших, входили І.Франко і В.Шухевич. Основним документом Комітету став розроблений “Квестіонар для збирання народних пісень”, опублікований опісля в “Ділі” (1907. – Ч.279. – Від 16.12.) Збори цього комітету – основна подія, що обговорюється в листі. По-друге, в кінці листа наводиться адреса Вищого Музичного інституту у Львові, який від вересня 1907 по 12 жовтня 1909 рр. містився в приміщенні “Народного Дому” (Про це: Оповідки [рубрика газети] // Діло. – 1907. – Ч.202.(20 вересня) – С.3; ЦДІА України у Львові. – Ф.867. – Оп.1. – Спр. 24. – Ар.41.)

^{lxxx} Василь Щурат (1871–1948) – педагог, поет, літературознавець, дійсний член НТШ, з 1928 р. – член ВУАН.

^{lxxxi} Філарет Колесса (1871–1947) – фольклорист, член НТШ, з 1928 р. – академік, один з діяльних членів комітету.

^{lxxxii} Роздольський Осип (1872–1945) – етнограф, класичний філолог і перекладач, дослідник народної музики. Разом з С.Людкевичем записував народні пісні на фонограф.

^{lxxxiii} Іван Верхратський (1846–1919) – природознавець, педагог, філолог, почесний член НТШ, довголітній голова математично-природничо-лікарської секції НТШ, член комітету.

^{lxxxiv} Йдеться про Вищий Музичний Інститут у Львові.

^{lxxxv} У статті В.Щурата “З “Гуцульщини” до “Слова о полку Ігореві””, опублікованій в “Ділі” від 13 січня 1908 р. (С.1.) про п’ятий том “Гуцульщини” В.Шухевича згадується як про “виданий недавно”. На основі цього факту проставляємо дату листа.

^{lxxxvi} Дагується за поштовим штемпелем на конверті.

^{lxxxvii} Йдеться про проект “Народна пісня в Австрії”, ініційований 1907 р. цісарським міністерством просвіти і науки, який мав на меті випустити в світ видання із записами народних пісень всіх народів, що заселяли Австро-Угорську імперію.

VOLODYMYR SHUHEVYCH'S LETTERS TO IVAN FRANKO

Yakym HORAK

*Lviv Ivan Franko memorial museum of literature,
Ivan Franko st., 150 – 152, UA – 79011, Lviv, Ukraine.*

The publication is dedicated to Volodymyr Shuhevych, the leading ethnographer, a public figure, one of the representatives of the family, well known in the Western Ukraine.

In the publication, there are chronologically investigated relationships between Volodymyr Shuhevych and Ivan Franko in different spheres of cultural and scientific life of Galicia in the second half of the XIX – the beginning of the XX century: their collaboration in “Academichne bratstvo”, in Shevchenko Scientific Community, and in the edition of the magazine “Nove zerkalo”. There is also analysed their polemics around the problems of the Ukrainian Theater in Galicia.

In this work, there are first published the letters written by V. Shuhevych to I. Franko, that were kept in the I. Franko fund at the Shevchenko Institute of literature, NAS Ukraine.

Key words: V. Shuhevych, “Nove zerkalo”, Shevchenko Scientific Community, Gutsulshchyna, folklore, statistic-ethnographic circle.

Стаття надійшла до редколегії 15.02.2004

Прийнято до друку 20.05.2004